

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS KATEDRA

JŪRATĖ LEKIATIENĖ

PRIEVARTOS BEI SMURTO PRIEŠ VAIKUS
PAPLITIMO VISUOMENĖJE PROBLEMAS
Magistro baigiamasis darbas

Vadovė
Lektorė B. Palavinskienė

VILNIUS, 2011

TURINYS

ĮVADAS.....	8
1. SMURTAS BEI PRIEVARTA PRIEŠ VAIKUS: TEORINĖS ĮŽVALGOS.....	12
1.1. Smurto samprata, jo rūšys.....	12
1.2. Smurto atsiradimą aiškinančių teorijų apžvalga.....	15
1.3. Smurto ir prievartos pasekmės vaiko asmenybės raidai.....	19
2. PRIEVARTOS BEI SMURTO PRIEŠ VAIKUS PAPLITIMO VISUOMENĖJE PROBLEMŲ SPRENDIMO GALIMYBIŲ TEORINIAI ASPEKTAI.....	24
2.1. Prevencijos samprata.....	24
2.2. Smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos patirties Lietuvoje ir užsienyje pagrindiniai aspektai.....	25
2.3. Pagalbos smurtą patyrusiems vaikams teikimo principų apžvalga.....	27
3. SMURTO IR PRIEVARTOS PRIEŠ VAIKUS PAPLITIMO VISUOMENĖJE PROBLEMŲ TYRIMO METODOLOGIJA.....	31
3.1. Tyrimo metodų pristatymas ir metodologijos pagrindimas.....	31
3.2. Tyrimo instrumento charakteristika.....	33
4. SMURTO IR PRIEVARTOS PRIEŠ VAIKUS PAPLITIMO VISUOMENĖJE PROBLEMŲ TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ.....	35
4.1. Smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimas ir problemos Šiaulių rajone: praktiniai aspektai.....	35
4.2. Smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos įgyvendinimas ir jo tobulinimo galimybės Šiaulių rajone.....	42
IŠVADOS IR SIŪLYMAI	55
LITERATŪRA.....	57
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR VOKIEČIŲ KALBOMIS	62
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	63
SANTRAUKA VOKIEČIŲ KALBA	64
PRIEDAS.....	65

LENTELĖS

1 lentelė. Smurto rūšių charakteristika.....	13
2 lentelė. Smurto pasekmės vaiko asmenybės raidai.....	21
3 lentelė. Smurto prevencijos definicijos.....	24
4 lentelė. Smurto aukoms teikiamos pagalbos struktūra.....	28
5 lentelė. Smurto aukoms teikiamos pagalbos etapai ir jų charakteristika.....	29
6 lentelė. Smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemų Šiaulių rajono savivaldybėje tyrimo dalyviai.....	31
7 lentelė. Smurto ir prievartos prieš vaikus atvejų skaičiaus didėjimas (mažėjimas) Šiaulių rajono savivaldybėje.....	35
8 lentelė. Problemos, kylančios dėl smurto ir prievartos prieš vaikus Šiaulių rajone.....	38
9 lentelė. Smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinės programos, įgyvendinamos Šiaulių rajone.....	42
10 lentelė. Smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinių programų įgyvendinimo populiariausi metodai.....	44
11 lentelė. Smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinių programų stiprybės.....	46
12 lentelė. Smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinių programų silpnybės.....	47
13 lentelė. Problemos, patiriamos įgyvendinant smurto ir prievartos prevencines programas Šiaulių rajone.....	49
14 lentelė. Smurto ir prievartos prieš vaikus tęstinės prevencinės programos, įgyvendinamos Šiaulių rajone šiuo metu.....	51
15 lentelė. Planuojamos įgyvendinti smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinės programos	52

PAVEIKSLAI

1 pav. Agresyvaus (smurtinio) elgesio teorijos.....	16
2 pav. Smurto ir prievartos prieš vaikus prevenciją Šiaulių rajone kuriojančios organizacijos.....	18
3 pav. Smurto ir prievartos prieš vaikus prevenciją kuriojančios organizacijos.....	45

SANTRUMPOS

Vaikas – pagal Lietuvos Respublikos įstatymus asmuo iki 18 metų. (LR Vyriausybės nutarimas „Dėl nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008 – 2010 metams patvirtinimo“ (2008)).

Smurtas prieš vaikus – visos seksualinės prievartos, apleistumo ar aplaidžios vaiko priežiūros, kitokio jo išnaudojimo fizinės ir (ar) emocinio blogo elgesio, sukeliančio faktinę ar potencialią žalą vaiko sveikatai, išlikimui, raidai ar orumui, formos. (LR Vyriausybės nutarimas „Dėl nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008 – 2010 metams patvirtinimo“ (2008)).

Fizinis smurtas prieš vaikus – faktinę ar potencialią fizinę žalą vaiko sveikatai sukeliantys veiksmai, sąveikos (ar jos nebuvimo) su vaiku metu (pagal Pasaulio sveikatos organizaciją (toliau vadinama – PSO). Fizinio smurto veiksmų pobūdis gali būti įvairus: smūgiai, mušimas, žalojimas ir kitoks poveikis vaiko kūno išoriniam paviršiui ir vidaus organams, naudojant fizinę jėgą, šaltąjį ar šaunamąjį ginklą arba kitus daiktus, skysčius, medžiagas ir kita. (LR Vyriausybės nutarimas „Dėl nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008 – 2010 metams patvirtinimo“ (2008)).

Emocinis smurtas prieš vaikus – nuvertinimo, menkinimo, žeminimo, šmeižto, grasinimo, gąsdinimo, atskyrimo, kvailinimo ar kitokie ne fizinio kontakto priešiški elgsenos modeliai, judėjimo laisvę apribojantys veiksmai, sukeliantys ar sudarantys sąlygas sukelti žalą vaiko fizinei, emocinei, psichinei, dvasinei, moralinei ar socialinei sveikatai ir raidai (pagal PSO). Emocinė prievarta gali būti įvairių formų: nuolatinė kritika, šauksmai, patyčios, jausmų nepaisymas, žeminimas ir kita. (LR Vyriausybės nutarimas „Dėl nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008 – 2010 metams patvirtinimo“ (2008)).

Seksualinis smurtas prieš vaikus – vaiko raidos požiūriu priklausomų vaikų įtraukimas į seksualinę veiklą, kuriai jie nesubrendę, kurios nevysiškai suvokia, į kurią nesugeba tinkamai reaguoti, kuri pažeidžia socialinius tabu ir kuria tvirkintojas siekia patenkinti savo seksualinius poreikius ir (ar) gauti su šia veikla susijusį pelną. Seksualinės prievartos formos: seksualiniai santykiai, susiję su prasiskverbimu (vaginaliniai, analiniai, oraliniai santykiai); daiktų kišimas į

lytinius organus; vaiko vertimas masturbuotis, glostyti suaugusiojo lytinius organus; vaiko glostymas, masturbavimas, bučiavimas siekiant seksualiai pasitenkinti; lytinių organų demonstravimas vaikui; kalbėjimas su vaiku seksualinio pobūdžio kalba, nepadorių gestų demonstravimas. (LR Vyriausybės nutarimas „Dėl nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008 – 2010 metams patvirtinimo“ (2008)).

Smurtautojas – asmuo, panaudojęs seksualinę ar fizinę prievartą prieš vaikus ir (ar) sukėlęs vaikui fizinį skausmą, sunkių psichologinių išgyvenimų. (E. Karmaza, N. Grigutyte ir kt. (2007)).

Vaiko nepriežiūra – ilgalaikis fizinių ir psichinių vaiko poreikių netenkinimas, dėl kurio kyla grėsmė pilnavertei vaiko raidai: nesirūpinimas vaiko maitinimu, rengimu, fiziniu saugumu, sveikata; psichinių vaiko poreikių netenkinimas – nesirūpinimas vaiko socializacija, lavinimu, jo palikimas, pametimas, išvijimas iš namų. (E. Karmaza, N. Grigutyte ir kt. (2007)).

Prekyba vaikais – tai siūlymas pirkti ar kitaip įgyti vaiką ar vaiko pardavimas, pirkimas ar kitoks perleidimas arba įgijimas, vaiko verbavimas, gabenimas ar laikymas nelaisvėje, žinant, kad jis bus įtrauktas į prostituciją ar bus pelnomasi iš jo prostitucijos arba jis bus išnaudojamas pornografijai ar priverstiniam darbui, ar to siekiant. (E. Karmaza, N. Grigutyte ir kt. (2007)).

Prevenција – veikla, skirta nusikalstamo elgesio rizikai mažinti, imantis visuomenės švietimo, informavimo priemonių, neleidžiančių atsirasti smurtui prieš vaikus. (E. Karmaza, N. Grigutyte ir kt. (2007)).

Intervencija – visuma aktyvios terapijos ir kitų kompleksinės pagalbos priemonių, taikomų nukentėjusiems nuo visų formų smurto vaikams, jų šeimos nariams ir kitiems artimiesiems (draugams, bendramoksliams ir panašiai), taip pat smurtautojams, siekiant grąžinti juos į normalų gyvenimą. (E. Karmaza, N. Grigutyte ir kt. (2007)).

Postvenција – visuma kompleksinės pagalbos priemonių, taikomų nukentėjusiems nuo visų formų smurto vaikams, jų šeimos nariams ir kitiems artimiesiems (draugams, bendramoksliams ir panašiai), taip pat smurtautojams, siekiant apsaugoti juos nuo lėtinių išgyvenimų, mažinti riziką jiems patekti į vidinio ir išorinio smurto aplinką, greičiau grąžinti juos į normalų gyvenimą. (E. Karmaza, N. Grigutyte ir kt. (2007)).

IVADAS

Nors LR Konstitucijoje nurodoma, kad „draudžiama žmogų kankinti, žeminti jo orumą, žiauriai su juo elgtis“, tačiau smurtiniai atvejai, susiję ir su pačių vaikų dalyvavimu smurtiniuose veiksmuose, yra tapę kasdienybe. Valstybė imasi aktyvių priemonių smurto prieš vaikus paplitimo mastams mažinti (2000-2004 metais įgyvendinta Nacionalinė programa prieš vaikų komercinį seksualinį išnaudojimą ir seksualinę prievartą (2000)¹, 2008 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Nacionalinę smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2005 – 2007 metų programą, 2008 – aisiais buvo patvirtinta Nacionalinė smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008 – 2010² metų programa. Programų rezultatai – šeimos, mokyklų bendruomenės grupės mokėsi ir mokosi valdyti kritines situacijas, todėl turėtų pagerėti konfliktų sprendimo kokybė, sumažėti smurto ir prievartos prieš vaikus atvejų.

Tyrimo problema. Ir vaikus auginantys tėvai, ir mokyklų bendruomenių nariai bei asmenys, dirbantys su vaikais, bendradarbiaudami su kitomis institucijomis, turi imtis visų įmanomų priemonių smurto prieš vaikus prevencijos įgyvendinimui. Ar tai – tik deklaracija, ar realybė? Kaip kovojama su smurto prieš vaikus paplitimo problemomis Šiaulių rajone?

Tyrimo aktualumas. Kriminologiniai, sociologiniai, psichologiniai ir kiti atlikti tyrimai rodo, kad smurtas ir prievarta prieš vaikus – multidisciplininė problema. Ši reiškinį lemia įvairaus lygmens ir įvairaus pobūdžio (socialinio, psichologinio, biologinio, medicininio ir kt.) veiksnių kompleksas, tam tikra jų sistema. Todėl smurto paplitimo problemų sprendimas, prevencija ir jį patyrusių vaikų rehabilitacija veiksminga tik tuo atveju, jeigu bus užtikrintas suderintas poveikis vaikui ir šeimai (socialinių, teisinių, moralinių, medicininių, pedagoginių, taip pat informacinių, organizacinių, institucinių, finansinių išteklių ir kitų priemonių visuma).

Knygoje „Smurtą patyrusių vaikų rehabilitacijos teisiniai aspektai“³ teigiama, jog „iki šiol dar galima pastebėti perspektyvos neturinčią tendenciją, pagal kurią aktyvinant „kovą“ su

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 sausio 11 d. nutarimas Nr. 29. „Dėl Nacionalinės programos prieš vaikų komercinį seksualinį išnaudojimą ir seksualinę prievartą“.

² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 balandžio 24 d. nutarimas Nr. 392 „Dėl nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008 – 2010 metų programos patvirtinimo.“

³ **Dapšys A., Sakalauskas G.** Smurtą patyrusių vaikų rehabilitacijos teisiniai aspektai. –Vilnius. Teisės institutas. 2005. – 145 p.

smurtu prieš vaikus pirmiausia apeliuojama vien į baudžiamųjų (represinių) priemonių griežtinimą. Atrodytų, kad dabar ši tendencija pagrįstai keičia kryptį ir valstybės politika orientuojasi į kompleksinį požiūrį – smurto prieš vaikus prevenciją, socialinę pagalbą vaikams, smurtą patyrusių reabilitacijos priemones“. Tai liudija ir Lietuvos Respublikos Seimo bei Vyriausybės priimti atitinkami teisės aktai: Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija⁴, jos įgyvendinimo strategijos bei priemonės, Nacionalinė smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams programa 2008-2010 metams, kiti įstatymai bei jų projektai. Imtasi analitinių bei praktinių priemonių ir iniciatyvų šiems ir kitiems teisės aktams įgyvendinti.

Tačiau Lietuvoje vis dar trūksta specialistų, kurie galėtų profesionaliai vykdyti smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemų masto mažinimą – rengti prevencines programas, įgyvendinti jas ir t.t. Tyrimų rezultatai rodo, kad vaikais besirūpinančiose institucijose (mokyklose, vaiko teisių apsaugos tarnybose, nepilnamečių teisių apsaugos skyriuose ir t.t.) nėra sukurtos bendros strategijos, kaip spręsti problemas, tačiau aišku, kad būtina visų institucijos bendruomenės narių pagalba. Tik tinkamai ir tikslingai organizuota bendruomenė gali kvalifikuotai rengti ir įgyvendinti efektyvias programas, padėsiančias sumažinti smurtinio elgesio prieš vaikus atvejų skaičių.

Smurto apibrėžtis, minėto reiškinio formos bei keliamos pasekmės taip pat išsamiai ir plačiai analizuotos A. Markevičienės, V. Blažio (2000) parengtame buklete, J. Gilligan knygoje „Smurtas“⁵ bei „Smurto prevencija“ (2007)⁶, N. Grigutytės, E. Karmazos, S. Kenerienės (2004)⁷ ir kituose moksliniuose darbuose, kur pabrėžiama, kad smurtas ir prievarta prieš vaikus – vis didėjantis daugialypis ir daugiabriaunis reiškinys, iššaukiantis pačius įvairiausius atgarsius – ne tik pasibaisėjimą, pasibjaurėjimą, išįzeidimą, bet kartais ir susižavėjimą, susijaudinimą ar pasigėrėjimą smurtaujančiųjų „šaunuolių“ šaunumu. Smurtą prieš vaikus mokslininkės A. Kurienė, R. V. Pivorienė (2000)⁸ apibūdina kaip vaiką žalojančią elgesį, kai patiriama fizinė, emocinė, ekonominė ar

⁴ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos patvirtinimo“. 2003 gegužės 20 d. Nr. IX-1569, Vilnius.

⁵ **J. Gilligan**. Smurtas: apmastymai apie nacionalinę epidemiją.- Vilnius. Eugrimas. 2007. – 302 p. - ISBN 5-415-01933-2

⁶ **J. Gilligan**. Smurto prevencija. – Vilnius. Eugrimas. 2002. – 151 p. - ISBN 9955-501-36-7

⁷ **Grigutytė N., Karmaza E., Kenerienė S.** Vaikų, patyrusių seksualinę prievartą reabilitacija ir reintegracija: metodinės rekomendacijos socialiniams darbuotojams ir socialiniams pedagogams. – Vilnius. Socialinė apsaugos ir darbo ministerija. 2004. – 94 p.

⁸ **Kurienė A., Pivorienė V.** Būkime atidūs – vaiką ištiko bėda. Vilnius. Amiga. 2000. – 122 p. - ISBN 978-9986-03-606-7

seksualinė žala, atsirandanti dėl kito asmens netinkamo elgesio, pagrindinių vaiko poreikių netenkinimo, jėgos vartojimo prieš vaiką. Panašiai smurtas apibrėžiamas ir teisės aktuose. Pavyzdžiui, LR Vyriausybės nutarime „Dėl nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008 – 2010 metams patvirtinimo“ (2008) smurtas prieš vaikus traktuojamas kaip visos seksualinės prievartos, apleistumo ar aplaidžios vaiko priežiūros, kitokio jo išnaudojimo fizinės ir (ar) emocinio blogo elgesio, sukeliančio faktinę ar potencialią žalą vaiko sveikatai, išlikimui, raidai ar orumui, formos.

Magistro baigiamajame darbe didžiausias dėmesys bus skiriamas smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemų sprendimui Šiaulių rajone. 2009 metų balandžio mėn. sudaryta **Šiaulių rajono savivaldybės bendruomenės vaiko teisių apsaugos taryba** gali ir turi vadovauti, kontroliuoti ir valdyti aplinką, į smurto prieš vaikus prevencines programas įtraukdami ir tėvus, ir vaikus, ir mokytojus, ir kitus specialistus. Nors šiuo metu Šiaulių rajono savivaldybės bendruomenės vaiko teisių apsaugos taryba turi specialistų, kurie patys rodo iniciatyvą, kūrybiškai ir bendruomeniškai sprendžia smurto prieš vaikus paplitimo problemą, labai svarbu išsiaiškinti, su kokiais sunkumais minėta institucija susiduria, įgyvendindama vaikų smurto prevencines programas, kad ateityje tokių programų įgyvendinimas būtų dar sklandesnis ir efektyvesnis.

Tyrimo naujumas - smurto prieš vaikus paplitimo problemų tyrimas Šiaulių rajono savivaldybėje organizuojamas pirmą kartą.

Tyrimo tikslas – identifikuoti ir išanalizuoti smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemas Šiaulių rajono savivaldybėje bei numatyti jų sprendimo galimybes.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teoriškai pagrįsti smurto ir prievartos prieš vaikus problemą, atskleidžiant smurto reiškinių prigimtį, įvardijant jo rūšis bei nurodant smurto pasekmes vaiko asmenybės raidai;
2. Teoriškai pagrįsti smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo mažinimo galimybes – smurto prieš vaikus prevencijos organizavimą;
3. Išanalizuoti Šiaulių rajono savivaldybės bendruomenės vaiko teisių apsaugos tarybos narių požiūrį į smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimą bei vykdomų prevencinių programų įgyvendinimą Šiaulių rajono savivaldybėje;
4. Apibendrinti teorinius bei empirinio tyrimo rezultatus, atskleidžiant smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemas bei smurto prevencinių programų įgyvendinimo situaciją ir galimybes Šiaulių rajono savivaldybėje.

Tyrimo metodologija: šio baigiamojo magistro darbo teorinėje dalyje buvo atlikta mokslinės literatūros smurto ir prievartos prieš vaikus bei minėtų reiškinių prevencijos klausimais sisteminimas ir lyginamoji analizė, empiriniam tyrimui atlikti buvo pasirinktas Šiaulių rajono savivaldybės bendruomenės vaiko teisių apsaugos tarybos narių apklausos interviu būdu kokybinis metodas.

Smurtas ir patyčios – tai sudėtingi psichiniai ir sociokultūriniai reiškiniai. Smurto supratimas ir vertinimas skiriasi atsižvelgiant į laikmetį, socialinį, ekonominį kontekstą. Vadinasi, minėto reiškinio procesams ir tobulinimo galimybėms atskleisti reikalingi respondentai, dirbantys toje srityje, ar atsakingi už smurto prieš vaikus prevencijos vykdymą Šiaulių rajono savivaldybėje. Siekiant gauti kuo išsamesnius duomenis apie smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemas Šiaulių rajono savivaldybėje bei jų sprendimo galimybes, respondentais, galinčiais pateikti objektyvios ir išsamios informacijos apie analizuojamą problemą, pasirinkti Šiaulių rajono savivaldybės bendruomenės vaiko teisių apsaugos tarybos nariai. Apklausos dalyviai (10 respondentų) apklausti individualiai. Interviu buvo struktūrizuotas (klausimai ir visa procedūra numatyti iš anksto, interviu eigoje niekas nekeičiama, klausimai visiems respondentams užduodami ta pačia tvarka). Tyrimas atliktas 2011 m. vasario – kovo mėn.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė ir sisteminimas, Šiaulių rajono savivaldybės bendruomenės vaiko teisių apsaugos tarybos narių apklausa interviu metodu, apklausos metu gautų rezultatų interpretavimas ir išvadų bei rekomendacijų formulavimas.

1. SMURTAS BEI PRIEVARTA PRIEŠ VAIKUS: TEORINĖS ĮŽVALGOS

1.1. Smurto samprata, jo rūšys

Plačiaja prasme **smurtas** apibūdinamas kaip fizinė, psichologinė, emocinė, seksualinė prievarta bei žmogaus nepriežiūra. A. Dapšio, G. Sakalausko knygoje „Smurtą patyrusių vaikų reabilitacijos teisiniai aspektai“⁹, teigiama, kad jis (smurtas) egzistavo visais laikais, visose visuomenėse ir valstybėse bei teisės sistemose.

Tyrėjai teigia, kad „**smurtas** – tai fizinės ar emocinės kančios, sužalojimas panaudojant jėgą, turint tikslą ką nors fiziškai ar psichologiškai paveikti, prievartinis asmens laisvės suvaržymas, stipriai įtakojantis normalią egzistenciją“. Užsienio mokslininkas J. Gilligan (2007)¹⁰, analizuodamas minėtą reiškinį, dar pabrėžia, kad smurtas – daugialypis ir daugiabriaunis reiškinys, iššaukiantis pačius įvairiausius atgarsius – pasibaisėjimą, pasibjaurėjimą, išsižeidimą, susižavėjimą, susijaudinimą ar pasigėrėjimą kitų šaunumu.

Smurtą prieš vaikus mokslininkės A. Kurienė, R. V. Pivorienė¹¹ apibūdina kaip vaiką žalojančią elgesį, kai patiriama fizinė, emocinė, ekonominė ar seksualinė žala, atsirandanti dėl kito asmens netinkamo elgesio, pagrindinių vaiko poreikių netenkinimo, jėgos vartojimo prieš vaiką. Panašiai smurto sąvoka apibrėžiama ir Lietuvos Respublikoje galiojančiuose įstatymuose, nutarimuose bei kituose teisės aktuose. Pavyzdžiui, LR Vyriausybės nutarime „Dėl nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008 – 2010 metams patvirtinimo“¹² **smurtas prieš vaikus** traktuojamas kaip „visos seksualinės prievartos, apleistumo ar aplaidžios vaiko priežiūros, kitokio jo išnaudojimo fizinės ir (ar) emocinio blogo elgesio, sukeliančio faktinę ar potencialią žalą vaiko sveikatai, išlikimui, raidai ar orumui, formos“.

Paminėtina ir tai, kad, kaip nurodo V. Justickis,¹³ smurto sąvokos apibrėžtis šiandien vis dar plėtojama dėl visuomenėje vykstančių pokyčių, kurie liudija, kad visuomenė tampa jautresnė

⁹ Dapšys A., Sakalauskas G. Smurtą patyrusių vaikų reabilitacijos teisiniai aspektai. – Vilnius. Teisės institutas. 2005. – p. 28.

¹⁰ Gilligan J. Smurtas: apmastymai apie nacionalinę epidemiją.- Vilnius. Eugrimas. 2007. – 48 p. - ISBN 5-415-01933-2

¹¹ Kurienė A., Pivorienė V. Būkime atidūs – vaiką ištiko bėda. Vilnius. Amiga. 2000. – 38 p. - ISBN 978-9986-03-606-7

¹² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 balandžio 24 d. nutarimas Nr. 392 „Dėl nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008 – 2010 metų programos patvirtinimo.

¹³ Justickis V. Kriminologija. 1 dalis. – Vilnius. VDU. 2001. – 38 p.

skirtingoms prievartos apraiškoms. Paminėjus smurto apraiškas tikslinga išsamiai aptarti smurto rūšis.

Mokslinėje literatūroje (Sruoga, Jakubkaitė¹⁴ ir kt.) išskiriamos keturios vaikus žalojančio elgesio - **smurto rūšys**:

- fizinis smurtas;
- psichologinis (emocinis) smurtas;
- seksualinis smurtas;
- ekonominis smurtas;

Minėtų smurto rūšių detalesnė charakteristika pateikiama 1 lentelėje.

1 lentelė. Smurto rūšių charakteristika

Smurto rūšis	Smurto rūšies charakteristika
Emocinis (psichologinis) smurtas	Emociniam smurtui priskiriama: * žeminimas, niekinimas, kritikavimas * vaiko terorizavimas (gąsdinimas) * nuolatinis blogos savijautos sukėlimas * vertimas jaustis kaltu * parodymas, kad jis nemylimas, nepageidaujamas * verbalinė prievarta (tyčiojimasis iš vaiko, barimas, rėkimas, niekinami epitetai) * suaugusiojo manipuliavimas siekiant sau naudos ar savo saugumo * vaiko izoliavimas (nesudaromos sąlygos bendrauti su kitais) * vaiko nesiklausymas * vaiko jausmų ignoravimas (neatsižvelgimas į vaiko poreikius)
Fizinis smurtas	Tai fizinis vaiko žalojimas. Fizinį smurtą vaikas gali patirti iš: artimųjų (mamos, tėvo, brolio/sesers, senelių, globėjų), pašalinių, bendraamžių. Tai yra neatsitiktinė trauma, kuri gali būti vertinama kaip: lengva (keletas įdrėskimų, įbrėžimų, įpjovimų), vidutinė (daug subraižymų, nežymūs nudegimai, vienas lūžis), stipri (dideli nudegimai, CNS pažeidimai, daugybiniiai lūžiai ar kita gyvybei pavojinga trauma), žiauri (mirtis kaip smurto pasekmė).
Seksualinis smurtas	Tai vaikų ir paauglių įtraukimas į seksualinę veiklą, kurios jie ne visai supranta, į kurią nesugeba tinkamai reaguoti, kai tvirkintojas siekia lytinio pasitenkinimo.

Fiziniu smurtu, tyrėjų Karmazos, Grigutytės, Karmazės¹⁵ teigimu, vadinamas toks elgesys, kai fizinė jėga naudojama siekiant sukelti skausmą ar diskomfortą, kai žalojamas vaiko kūnas, dažniausiai tose vietose, kurias slepia drabužiai. Prie fizinio smurto dar priskiriama vaiko

¹⁴ **Sruoga V., Jakubkaitė B.** Emocinė, fizinė ir seksualinė prievarta prieš vaikus. – Vilnius. 2002. – 38 p.

¹⁵ **Karmaza E., Grigutytė N., Karmazė E. G.** Smurtas mokykloje: prevencija ir pagalba. Metodinės rekomendacijos. - Vilnius. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. 2007. – 120 p. - ISBN 978-9986-03-609-8

nugirdymas, pratinimas prie narkotikų. Vaikai gali būti mušami lazda, ranka, diržu ar kitais daiktais, spardomi, purtomi, mėtomi, draskomi, žnaibomi, tampomi už plaukų, pririšami, užrakinami, smaugiami. Dažniausiai vartojamas fizinis smurtas prieš vaikus - mušimas koku nors daiktu, mušimas per veidą, tampymas už plaukų.

LR Vyriausybės nutarime „Dėl nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008 – 2010 metams patvirtinimo“ (2008)¹⁶ **fizinis smurtas prieš vaikus** traktuojamas kaip faktinę ar potencialią fizinę žalą vaiko sveikatai sukeliantys veiksmai, sąveikos (ar jos nebuvimo) su vaiku metu. Fizinio smurto veiksmų pobūdis gali būti įvairus: smūgiai, mušimas, žalojimas ir kitoks poveikis vaiko kūno išoriniam paviršiui ir vidaus organams, naudojant fizinę jėgą, šaltąjį ar šaunamąjį ginklą arba kitus daiktus, skysčius, medžiagas ir kita.

Emocinis smurtas (kitaip mokslinėje literatūroje dar vadinamas psichologiniu smurtu) - tai veiksmai, apribojantys judėjimo laisvę, nuvertinantys, menkinantys, žeminantys vaiką. Įvairūs grasinimai, šmeižtas, atskyrimas, kvailinimas ar kitokie ne fizinio kontakto priešiški elgsenos modeliai, sudarantys sąlygas kilti ar keliantys žalą vaiko fizinei, emocinei, psichinei, dvasinei, moralei bei socialinei sveikatai ir vaiko vystymuisi,- nurodo minėtieji E. Karmaza, N. Grigutytė, E. G. Karmazė.

LR Vyriausybės nutarime „Dėl nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008 – 2010 metams patvirtinimo“ (2008), **emocinis smurtas prieš vaikus** traktuojamas kaip nuvertinimo, menkinimo, žeminimo, šmeižto, grasinimo, gąsdinimo, atskyrimo, kvailinimo ar kitokie ne fizinio kontakto priešiški elgsenos modeliai, judėjimo laisvę apribojantys veiksmai, sukeliantys ar sudarantys sąlygas sukelti žalą vaiko fizinei, emocinei, psichinei, dvasinei, moralei ar socialinei sveikatai ir raidai. Emocinė prievarta gali būti įvairių formų: nuolatinė kritika, šauksmai, patyčios, jausmų nepaisymas, žeminimas ir kita. I. Leliūgienės¹⁷ ir kitų tyrėjų teigimu, psichologinis smurtas veda vaiką į labai skaudžius vidinius išgyvenimus, nusivylimą, nepilnavertiškumo jausmą, depresiją, nepakeliamą skriaudą.

Pačia sunkiausia smurto prieš vaikus forma, turinčia skaudžiausias pasekmes vaiko raidai A. Markevičienė, V. Blažys (2000) įvardija **seksualinį smurtą**. N. Grigutytė. E. Karmaza,

¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 balandžio 24 d. nutarimas Nr. 392 „Dėl nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008 – 2010 metų programos patvirtinimo.

¹⁷ **Leliūgienė N.** Žmogus ir socialinė aplinka. – Vilnius. 2002. – 86 p. - ISBN 9986-13-558-3

S. Kenerienė¹⁸ aiškina, kad nors seksualinė prievarta dažnai suprantama ir aiškinama kaip lytinio akto su vaiku atlikimas ar mėginimas išprievartauti, seksualinis smurtas apima ir daugelį kitų veiksmų, tokių kaip vaiko skatinimas žiūrėti erotinio turinio filmus, pornografinius žurnalus, atvirą kalbėjimą apie seksą norint sukelti vaiko susidomėjimą, lytinių organų lietimą, dirginimą ar vaiko vertimą liesti suaugusiojo ar kito bendraamžio lytinius organus, vaiko įtraukimą į prostituciją ar išnaudojimą pornografijos tikslais. Dar platesnę sampratą apie seksualinį vaikų išnaudojimą pateikia PSO (Pasaulinė sveikatos organizacija) akcentuoja, kad seksualinis vaikų išnaudojimas apibrėžiamas kaip vaiko įtraukimas į seksualinę veiklą, kuriai jis nėra pakankamai subrendęs, pajėgus suvokti, įvertinti ir duoti sutikimą, kuri pažeidžia visuomenės įstatymus ar socialinius tabu. Seksualinė prievarta yra veiksmai, vykstantys tarp vaiko ir suaugusiojo arba kito vaiko, kuris yra vyresnis ar labiau subrendęs ir atsakomybe, pasitikėjimu ar jėga pranašesnis už vaiką; tai veikla kuria tvirkintojas siekia patenkinti savo seksualinius poreikius arba gauti pelno.

Apibendrinant analizuotas smurto definicijas, smurto klasifikaciją, akivaizdu, kad sąvoka „smurtas“ apima įvairiausias žmonių santykiuose egzistuojančias nepageidaujamo ir negalimo elgesio formas: žodžius, gestus, veiksmus prieš kitą žmogų, siekiant jį pažeminti, įskaudinti, priversti daryti tai, ko jis nenori, manipuliuoti juo, sukelti jam skausmą. Smurto atsiradimą aiškinančias bei pagrindžiančias teorijas detaliau apžvelgiamos kitame magistro baigiamojo darbo skyriuje.

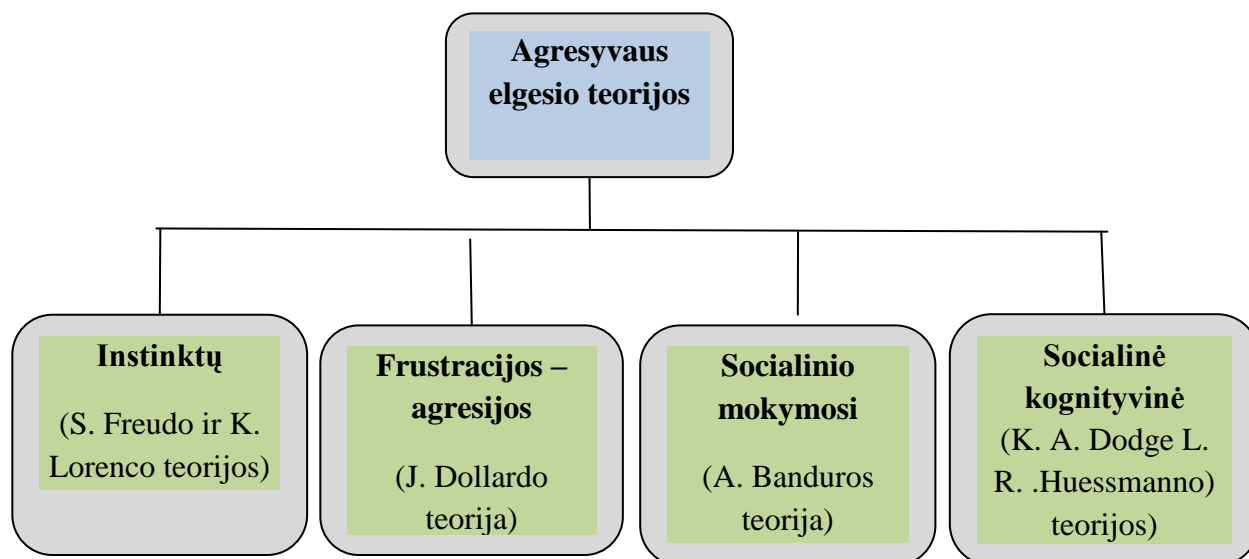
1.2 Smurto atsiradimą aiškinančių teorijų apžvalga

Smurtą, kaip ir bet kurią elgesį ar bet kurią ligą, J. Gilligan¹⁹ teigimu, lemia daugybė priežasčių, t. y. jis yra įvairių biologinių, psichologinių bei socialinių veiksnių, arba kintamųjų sąveikos rezultatas. Kiekvienas iš šių veiksnių gali arba didinti, arba mažinti smurto paplitimą. Šiuo metu pasak tyrėjų - G. Sakalausko, S. Gečienės ir kt (2000), V. Sakalausko, A. Suslavičiaus, G. Valicko²⁰ ir t.t., egzistuoja keturios populiariausios psichologinės smurto prigimtį ir atsiradimą aiškinančios teorijos ir jų versijos: instinktų, frustracijos – agresijos, socialinio mokymosi bei socialinė kognityvinė (žr.1 pav.).

¹⁸ **Grigutytė N., Karmaza E., Kenerienė S.** Vaikų, patyrusių seksualinę prievartą rehabilitacija ir reintegracija: metodinės rekomendacijos socialiniams darbuotojams ir socialiniams pedagogams. – Vilnius. Socialinė apsaugos ir darbo ministerija. 2004. – 94 p.

¹⁹ **Gilligan J.** Smurto prevencija. – Vilnius. Eugrimas. 2002. – 151 p. - ISBN 9955-501-36-7

²⁰ **Suslavičius A., Valickas G.** Socialinė psichologija teisėtvarkos darbuotojams. – Vilnius. Teisės akademija. – 224 p.

1 pav. Agresyvaus (smurtinio) elgesio teorijos

V. Sakalausko²¹ teigimu, žmogaus prigimtis nėra labai bloga. Tačiau jis savo protu ir darbu pernelyg pakeitė natūralias gyvenimo sąlygas, dėl to agresijos instinktas kartais ir sukelia tokias pražūtingas pasekmes. Instinktų teorijos atstovas K. Lorenzas dar teigia, kad agresija ir smurtas žmogui yra **įgimta**, nors ir įmanoma visuomenėje smurto pasireiškimą sumažinti arba kontroliuoti.

V. Sakalausko²² teigimu, S. Freudas rašė, jog smurtas ir agresija kyla dėl įgimtų instinktų. Agresija pasireiškia tokiais atvejais, kai blokuojami gyvenimo instinkto impulsai (seksualinė energija). Vėliau, pasak R. Braslauskienės, I. Jonutytės²³, S. Freudas pakeitė nuomonę ir kildino agresiją iš destruktijos (mirties) instinkto. Tai taip vadinamoji **potraukio (arba instinkto) teorija**, kurioje agresijos instinktas laikomas antriniu, kilusiu iš pirminio savęs destruktijos, mirties instinkto. Smurtas yra individo pastanga nukreipti mirtį nuo savęs destruktijos į kitus asmenis, nes kitaip destruktijos instinktas sunaikintų patį individą. Todėl smurtą ir agresiją kai kurie psichoanalitikai vertina kaip teisingą reakciją, nes ji garantuoja išsivadavimą iš destruktivių instinktų.

Frustracijos - agresijos teorija, R. Braslauskienės, I. Jonutytės (2005) teigimu, buvo viena iš pirmųjų teorijų, atkreipusių dėmesį į išorinių sąlygų įtaką smurto bei agresijos pasireiškimui. Teorijos autorius J. Dollardas su kolegomis iškėlė prielaidą, kad agresija yra visada frustracijos

²¹ Sakalauskas V. Statistika su statistika. – Vilnius. Margi raštai. 1999. – 110 p.

²² Sakalauskas V. Statistika su statistika. – Vilnius. Margi raštai. 1999. – 122 p.

²³ Braslauskienė R., Jonutytė I. Vaikų agresyvaus elgesio prevencija ugdymo institucijose. – Klaipėda. Klaipėdos Universiteto leidykla. 2005. – 40 p.

pasekmė ir kad frustracija skatina tam tikras agresijos formas. Frustracija čia suprantama kaip trukdymai siekiant kokio nors tikslo. Ji atsiranda tada, kai žmogus negali siekti trokštamo tikslo arba atlikti atitinkamų veiksmų, kai jis to nori. Pasak A. Suslavičiaus, G. Valicko (1999)²⁴, didėjant frustracijai, didėja ir smurtinio elgesio stimuliacija. Frustracijos sukelta agresija, kaip nurodo R. Braslauskienė, I. Jonutyte (2005)²⁵, paprastai yra nukreipiama į žmogų arba į kitą objektą, trukdantį siekti norimo tikslo. Tačiau pripažįstama, kad žmogus negali visada smurtauti nesulaukdamas atitinkamo atsako iš agresijos objekto arba kitų žmonių. Tokiu atveju, kai individas nori išreikšti agresiją, o reikiamo objekto nėra, tikėtina, kad smurtautojas agresiją perkels į objektą, turintį panašumų su originalu.

Socialinio mokymosi agresijos teorijos autorius A. Bandura, analizuojamas A. Suslavičiaus, G. Valicko (1999), teigia, kad agresija (smurtas) yra specifinės socialinio elgesio forma, kuri yra išmokstama ir naudojama lygiai taip pat, kaip ir visos kitos socialinio elgesio formos. A. Banduros teigimu, pirmiausia žmonės agresyviai elgtis išmoksta iš tiesioginės patirties, už parodytą smurtą ar išreikštą agresiją sulaukdami vienokio ar kitokio pastiprinimo. Dažnai agresyviai elgiamasi ir smurtaujama todėl, kad tai užtikrina aplinkinių pritarimą ir leidžia pakelti statusą. Tokį pritarimą asmenybė gali gauti ne tik asocialioje, bet ir prosocialioje aplinkoje (pavyzdžiui, tėvas gali pagirti sūnų už tai, kad šis sugebėjo primušti vyresnį berniuką, treneris – žaidėją, kuris atkovojo kamuolį žaisdamas ypač agresyviai ir t.t.). Asocialiose bendraamžių grupėse agresyvus elgesys paaugliams gali užtikrinti ne tik grupės draugų pritarimą, bet ir atitinkamą socialinį statusą ar smurtautojui naudingą materialinį atpildą.

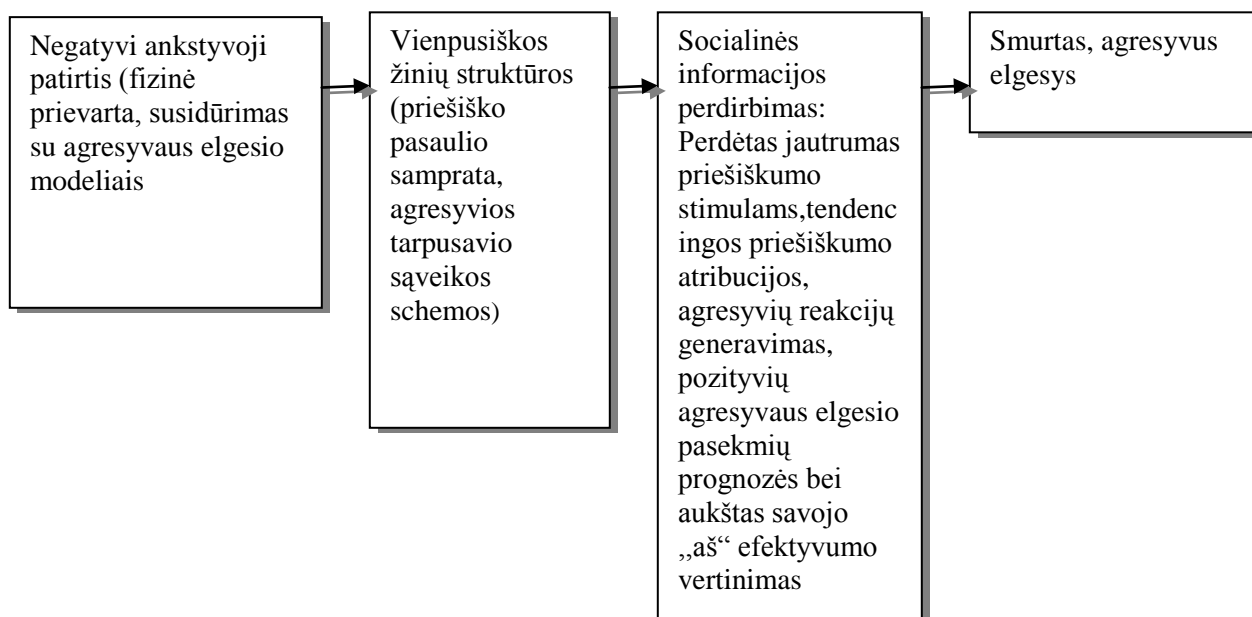
Naujausi bandymai paaiškinti agresyvaus elgesio ištakas pasak A. Suslavičiaus, G. Valicko (1999)²⁶ – socialinės kognityvinės agresijos teorijos. Minėtai teorijų grupei priklauso K. A. Dodge bei L. R. Huessmano teorijos. K. A. Dodge ir jo kolegų manymu, asmenybės reakcija į įvairius konkrečioje socialinėje situacijoje gaunamus stimulus pasireiškia kaip informacijos perdirbimo proceso funkcija. Šis procesas suprantamas kaip tam tikrų nuoseklių žingsnių arba stadijų seka, kuri gali funkcionuoti tiek sąmoningai, tiek nesąmoningai. Informacijos perdirbimo procese išskiriami šeši žingsniai – stimulų kodavimas, stimulų mintinė reprezentacija (žmonės gali skirtingai

²⁴ **Suslavičius A., Valickas G.** Socialinė psichologija teisėtvarkos darbuotojams. – Vilnius. Teisės akademija. – 24 p.

²⁵ **Braslauskienė R., Jonutyte I.** Vaikų agresyvaus elgesio prevencija ugdymo institucijose. – Klaipėda. Klaipėdos Universiteto leidykla. 2005. – 60 p.

²⁶ **Suslavičius A., Valickas G.** Socialinė psichologija teisėtvarkos darbuotojams. – Vilnius. Teisės akademija. – 224 p.

interpretuoti tą patį įvykį), tikslų išsiaiškinimas, galimų reakcijų generavimas (žmogus pasirenka vieną ar keletą potencialių atsakomųjų reakcijų), reakcijų įvertinimas (kokia konkreti reakcija bus išreiškiama, priklauso nuo reakcijų įvertinimo bei sprendimo priėmimo) bei reakcijų įgyvendinimas (reakcija transformuojama į realius veiksmus). Ir kuo daugiau netikslumų ir iškraipymų atsiranda kiekviename informacijos perdavimo žingsnyje, tuo didesnė tikimybė, kad žmogus reaguos netinkamai ir pažeis prosocialias elgesio normas.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis K. A. Dodge

2 pav. Smurtinio elgesio pasireiškimas (pagal K. A. Dodge)

L. R. Huesmanno (1999) teorijoje pagrindinis dėmesys skiriamas **kognityviniams elgesio scenarijams**. Minėtasis autorius kelia prielaidą, kad žmogaus elgesį reguliuoja „specialios programos“ arba scenarijai, kurie yra išmokstami ankstyvųjų asmenybės raidos stadijų metu. Elgesio scenarijus galima apibūdinti kaip tam tikras kognityvines socialinių situacijų reprezentacijas, kurios grindžiamos įvykių stereotipinio nuoseklumu. L. R. Huesmanno (1999)²⁷ manymu, agresyvaus elgesio scenarijų išmokimas yra susijęs su tiesiogiai arba netiesiogiai patiriamais pozityviais pastiprinimais. Vaikas gali išbandyti įvairias elgesio strategijas, tačiau jei dažniausiai pastiprinamos agresyvios reakcijos, tai labai tikėtina, jog scenarijai, sukėlę tokias reakcijas, bus geriau įsimenami

²⁷ Suslavičius A., Valickas G. Socialinė psichologija teisėtvarkos darbuotojams. – Vilnius. Teisės akademija. – 224 p.

bei dažniau taikomi ateityje. K. A. Dodge ir L. R. Huesmanno teorijos panašios tuo, kad abi akcentuoja lemiamą kognityvinių procesų vaidmenį smurtinio elgesio genezėje.

Apibendrinant analizuotą medžiagą galima teigti, kad egzistuoja keturios pagrindinės agresyvaus elgesio teorijos, kuriose prieštaringai teigiama, ir kad žmogaus agresyvumas slypi prigimtyje, ir kad agresyvaus elgesio išmokstama. Agresiją ir smurtą prieš vaikus lemia ankstyvoji patirtis, kai suformuluojamos atitinkamos žinių struktūros, taip pat ir patys vaikai būna linke smurtauti tokiais atvejais, kai jie jaučiasi nepilnaverčiais šeimoje ar tarp bendraamžių. Taigi, akivaizdu, kad vaikų patirtas smurtas nepraeina be pasekmių. Smurto ir prievartos prieš vaikus pasekmės vaiko asmenybės raidai detaliau apžvelgiamos kitame magistro baigiamojo darbo skyriuje.

1.3. Smurto ir prievartos pasekmės vaiko asmenybės raidai

Mokslinėje literatūroje (V. Pakalniškienė, R. Bieliauskienė, S. Sebre (2003)²⁸ ir kt.) teigiama, kad smurto prieš vaikus problema įvairiose pasaulio šalyse tampa vis aktualesnė, nes net ir taikant įvairias smurto prieš vaikus prevencijos priemones, smurto atvejų vis daugėja. Tiek Lietuvos autorių (N. Bražienės, D. Mockienės (2007),²⁹ V. Pakalniškienės, R. Bieliauskienės, S. Sebre (2003)³⁰, A. Plaušinitienės, E. Masiliauskienės (2009)³¹ ir kt., tiek užsienio tyrėjų K. Wooden (1995)³², McCord, P. (2004)³³ ir kt. teigimu, smurtas prieš vaikus šiuo metu – labai aktuali problema. Paminėtina, kad jis ne tik egzistuoja, bet ir plinta ir tik laiko klausimas – kada jis taps nevaldomas. Nors vaiko teises reglamentuojantys teisės aktai (Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija (1989), LR Konstitucija (1992), LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (2006) ir t.t.) išreiškia nesmurtinio, lygiaverčio elgesio su vaikais principus, atliekamų tyrimų rezultatai sako, kad reali situacija yra kitokia. Smurtą ir jo pasekmes pajunta labai daug vaikų.

²⁸ **Pakalniškienė V., Bieliauskienė R., Sebre S.** Vaikų patirtos prievartos ir jų traumavimo laipsnio ryšys//Psichologija. Mokslo darbai. 2003. T. 27, 19-29 p.

²⁹ **Bražienė N., Mockienė D.** Agresyvių vaikų socializacijos teoriniai pagrindai // http://www.su.lt/filemanager/download/6436/08_Braziene%20Mockiene.pdf. [žiūrėta 2010 10 04]

³⁰ **Pakalniškienė V., Bieliauskienė R., Sebre S.** Vaikų patirtos prievartos ir jų traumavimo laipsnio ryšys//Psichologija. Mokslo darbai. 2003. T. 27, 19-29 p.

³¹ **Plaušinitienė A., Masiliauskienė E.** Vaikų smurto mokykloje priežastys ir pasekmės (vaikų patirties reprezentacijos). ISSN 1648 8776// http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/jmd/09_02_23/plausinaitiene.pdf; [žiūrėta 2010 09 29]

³² **Wooden K.** Child Lures: What Every Parent and Child Should Know About Preventing Sexual Abuse and Abduction.- Arlington: The Summit Publishing Group. 1995. – 232 p.

³³ **McCord P.** Picture in the Dark. - New York. Bloomsbury. 2004. – 188 p.

Analizavusi smurto įtaką vaikų asmenybės raidai V. Ž. Jonynienė (2005)³⁴ pristato tyrimo rezultatus, teigiančius, jog Lietuvoje emocinį smurtą: pašaipą, kritiką patiria net 52,7 proc. vaikų, nesikalbėjimą patiria 47,7 proc. tėvų, nesidžiaugimą vaiko pasiekimais išgyvena 42,7 proc. vaikų. Taip pat net 31,7 proc. vaikų šeimoje patiria fizinį smurtą.

Išgyvenamas smurtas neišvengiamai labai neigiamai atsiliepia vaikų ir paauglių asmenybės raidai – terorizuojami vaikai, kaip rodo tyrimų rezultatai, nebenori bendrauti, tampa uždari, nebesidalina savo problemomis su šeimos nariais ar kitais aplinkiniais. Uždarumas ne vieną gali privesti ir prie minčių apie savižudybę ar net rankos pakėlimą prieš save. S. Lesinskienė, V. Karalienė (2008)³⁵ prie tokių pasekmių dar priskiria galintį atsirasti ambivalentiškumą, pyktį, įnoringumą, dirglumą, kompulsyvumą, sumažėjusį pasitikėjimą savimi. Taip pat vaiko elgesys gali tapti keistu ir groteskišku. J. Labanauskienės, B. Siaurusaičio (2009)³⁶ teigimu, neretai smurto prieš vaikus pasekmės yra skaudžios, nuo jų vaikai miršta ar yra sunkiai sužalojami.

Tyrėjos V. Ž. Jonynienės (2005)³⁷ teigimu, labiausiai mėgsta bendrauti niekada nebaudžiami vaikai, taigi – išvada, kuo dažniau vaikas patiria smurtą, tuo jis taps uždaresnis. Autorė dar nurodo, kad ir vaiko kritika, pašaipa, izoliacija – skirtingos to paties principo, nepagarbos ir bausmės formos, neigiamai veikiančios vaiko asmenybės raidą, todėl svarbu to vengti ieškant kitų bendravimo su vaiku, jo drausminimo būdų. Vadinasi, galima teigti, kad ryšys tarp vaiko šeimoje ar mokykloje patiriamo smurto bei vaiko socialinių charakteristikų (komunikabilumo (socialumo) kai vaikas mėgsta bendrauti), uždarumo, aktyvumo, savęs vertinimo tarp bendraamžių egzistuoja. Nebaudžiami ar labai retai baudžiami vaikai, palyginti su baudžiamais, labiau mėgsta bendrauti, gerai save vertina tarp bendraamžių, tačiau yra mažiau aktyvūs.

³⁴ **Jonynienė Ž.** (2005). Vaiko teisių įgyvendinimo Lietuvoje aktualijos//<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=4dc4f175-7a45-49b1-babb-62d6b577d278%40sessionmgr104&vid=5&hid=104>. [žiūrėta 2010 09 08]

³⁵ **Lesinskienė, S., Karalienė V.** Emocinės raidos įtaka tolimesniam vaiko asmenybės vystymuisi. - Vilnius. 2008. – 132 p.

³⁶ **Labanauskienė J., Siaurusaitis B.** Smurto prieš vaikus būklė ir problemos Lietuvoje //<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=4dc4f175-7a45-49b1-babb-62d6b577d278%40sessionmgr104&vid=7&hid=104>: [žiūrėta 2010 09 18]

³⁷ **Jonynienė Ž.** (2005). Vaiko teisių įgyvendinimo Lietuvoje aktualijos. - ISSN 1392-5016//<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=4dc4f175-7a45-49b1-babb-62d6b577d278%40sessionmgr104&vid=5&hid=104>. [žiūrėta 2010 09 08]

V. Pakalniškienė, R. Bieliauskienė, S. Sebre (2003)³⁸ pabrėžia vaiko patirtos emocinės prievartos skirtingą poveikį skirtingais vaiko gyvenimo tarpsniais, nurodydamos, kad tiek ilgalaikiai, ties situaciniai padariniai skirtingais amžiaus tarpsniais yra skirtingi. Smurto pasekmės vaiko asmenybės raidai skirtingais laikotarpiais pateikiamos charakterizuojant kiekvieną periodą.

2 lentelė. Smurto pasekmės vaiko asmenybės raidai

Amžiaus tarpsnis	Pasekmės vaiko asmenybės raidai
Kūdikystė (iki 1 metų).	Atsiranda nesaugus prierašumas. Šiurkštus elgesys su vaiku skatina nesaugaus prierašumo formavimąsi, betikslis žaidimus, neigiamus emocinius išgyvenimus (kūdikiai dažnai būna baikštūs, liūdni).
Ankstyvoji ir pirmoji vaikystė (1-7 metai).	Šiame laikotarpyje pasireiškia neramumas, naktiniai košmarai bei kiti potrauminio streso požymiai. Vaikai būna linkę vengti socialinių kontaktų bei reaguoti vengimu ir prisitaikymu. Tokie vaikai žaidimų metu mažiau domisi kitais vaikais ir būna agresyvesni. Tokių vaikų kognityvinė branda dažnai atsilieka nuo bendraamžių. Jie prasčiau suvokia kitų žmonių emocinius išgyvenimus, agresyviai elgiasi su kitais vaikais (ypač tokiose situacijose, kai turi atsižvelgti į aplinkinių interesus, o ne gali elgtis taip, kaip norėtų). Tokiems vaikams būdinga silpna savikontrolė (staigūs pykčio, susierzinimo priepuoliai) bei neigiami emociniai išgyvenimai. Jie nemoka nupasakoti savo vidinės būsenos, yra linkę ją priskirti kitiems. Vaikai, nepatiriantys prievartos, kalba sudėtingesniais sakiniais, jų kalba gyvesnė, emocijos ryškesnės. Vaikai, patyrę smurtą, žaisdami naudoja mažiau žaislų, dažniau juos laužo, mėto. Tokių vaikų žaidimai ne tokie gyvybingi, šabloniški, paprastesni.
Antroji vaikystė (7-12 metų).	Psichologiškai skriaudžiami vaikai ne tokie jautrūs, menkesnių socialinių gabumų, turi mažiau draugų. Jie dažniau reiškia pyktį, agresiją savo šeimos nariams ir bendraamžiams. Didėja tokių vaikų vidinės problemos – jie tampa depresyvūs, mažiau priklausomi bei ambicingi. Išryškėja adaptacijos problemos: išsiblaškytas, hiperaktyvumas, nedraugiškumas, agresyvumas, nepasitikėjimas kitais žmonėmis. Tyrimais nustatyta, kad vidutiniam mokykliniam amžiui būdingi ir somatiniai požymiai, ankstyvas seksualinis aktyvumas, menkos mokyklinės žinios, polinkis į įvairius sutrikimus.
Paauglystė (12-16 metų).	Ne itin socialiai kompetentingi jaunuoliai dažnai rodo pyktį, menkiau vertina save ir savo sugebėjimus, yra linkę į depresiją. Galimos adaptacijos problemos. Be to, šiuo amžiaus tarpsniu ypač sustiprėja somatiniai negalavimai, kitų bendraamžių ar jaunesnių vaikų skriaudimas, bėgimas iš namų.

³⁸ Pakalniškienė V., Bieliauskienė R., Sebre S. Vaikų patirtos prievartos ir jų traumavimo laipsnio ryšys//Psichologija. Mokslo darbai. 2003. T. 27, 19-29 p.

Akivaizdu, kad bet kuriame amžiaus tarsnyje patirtas smurtas atneša skaudžias pasekmes-vaikai žalojasi. Ž. Arlauskaitės (2007)³⁹ teigimu, patiriamas smurtas vaiko asmenybės raidą veikia labai stipriai. Bet koks patirtas smurtas veikia vaiko vystymosi sritis:

- a. **Emocinę sritį:** kelia nuolatinį pyktį, sukelia įvairias baimes, kelia nuolatinį nerimą, sukelia prislėgtumą, depresiją, padaro vaiką bejėgį;
- b. **Socialinę sritį:** sugniuždo vaiko pasitikėjimą savimi, skatina nepasitikėjimą kitais, priešišumą, skatina agresyvumą kitų atžvilgiu, skatina vaiką netinkamai elgtis, sutrikdo bendravimą su kitais, pažeidžia prigimtinių vaiko smalsumą, iniciatyvumą, sukelia sunkumų mokykloje;
- c. **Pažintinę sritį:** sutrikdo vaiko dėmesį, atmintį, suvokimą, veikia vaiko nusiskundimą. Visa tai irgi sukelia sunkumų mokykloje.

Mokslinėje literatūroje A. Plaušinitienės, E. Masiliauskienės (2009)⁴⁰ R. Povilaičio, R. Valiukevičiūtės (2006),⁴¹ K. Miškinio (2003)⁴² ir kt. darbuose) nurodoma, kad vaikų ir paauglių elgesį mokykloje lemia daug veiksnių. Smurtiniam elgesiui prieš vaikus, pasak A. Plaušinitienės, E. Masiliauskienės (2009), įtakos turi kintamųjų tokių kaip socioeducacinių, psichologinių bei psichiatrinių sąveika. Vienu iš pačių svarbiausių ir didžiausių įtaką vaiko elgesiui turinčių veiksnių minėtos autorės įvardija **vaikystėje patirtą fiziologinę, psichologinę ar seksualinę prievartą**, kuri sukelia daug moralinių – psichologinių traumų bei formuoja įvairaus pobūdžio ir laipsnio elgesio nukrypimus (negatyvizmą, protesto akcijas, piktumą, kerštingumą, pasireiškiantį priešinimusi, kenkimu, smurto perkėlimu prieš silpnesnius, žiaurumu, netgi sadizmu). Smurtinį vaiko elgesį taip pat gali lemti **menkas savęs vertinimas bei siekis asocialiu elgesiu eliminuoti menkavertiškumo jausmą bei atstatyti ar dar labiau pakelti savo statusą socialinėje terpėje**. Toks elgesys stimuliuoja siekį įtvirtinti save kitus žeminant, mušant, akcentuojant jų trūkumus, nekompetenciją ir pan.

R. Povilaičio, R. Valiukevičiūtės (2006) teigimu, smurtavimas taip pat dažnai susijęs su **vaiko socialine padėtimi grupėje**, t. y. vaiko nebuvimas grupės dalimi ar išskirtinis statusas joje

³⁹ Arlauskaitė Ž. Galiu padėti savo vaikui. -Vilnius. Švietimo aprūpinimo centras. 2007. – 76 p.

⁴⁰ Plaušinitienė A., Vasiliauskienė E. Vaikų smurto mokykloje priežastys ir pasekmės (vaikų patirties reprezentacijos) - ISSN 1648 8776 // < http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/jmd/09_02_23/plausinaitiene.pdf>; [žiūrėta 2010 09 29]

⁴¹ Povilaitis R., Valiukevičiūtė J. Patyčių prevencija mokykloje. - Vilnius. UAB„Multiplex“. 2006. – 200 p.

⁴² Miškinis K. Šeima žmogaus gyvenime. - Kaunas. Aušra. 2003. – 265 p. - ISBN 9955-532-25-4

(turtīgumas, mokytojo numylėtiniis ir kt.), jo išoriniai ypatumai (išvaizda, apsirengimas ir t.t.), akademiniai ir socialiniai trūkumai, siekis lyderiauti. Tokia vaiko socialinė padėtis liudija, kad vaikas išgyvena frustracijas, o jų nekompensuojant didėja agresyvumas ir polinkis į smurtinius veiksmus. K. Miškinis (2003) pabrėžia, kad smurtaujančio vaiko elgesį dažnai įtakoja **reikiamų socialinių įgūdžių, kurie leistų jam kitokiu būdu išreikšti save ar įsitvirtinti bendraamžių grupėje, nebuvimas**. Pasak A. Plaušinitienės, E. Masiliauskienės (2009), be nurodytų veiksmų smurtinį vaiko elgesį dar gali lemti ir kitos priežastys: pernelyg didelis informacijos srautas, emocinis pervargimas, pernelyg ilgas ir intensyvus bendravimas su bendraamžiais, smurtiniai kompiuteriniai žaidimai ir pan.

Mokslininkų (Sakalausko (1999)⁴³, Sruogos, Jakubkaitės (2002)⁴⁴ ir kt.) teigimu, smurtas prieš vaikus savo pasekmėmis priklauso pačiai sunkiausiai psichologinei traumai. Nurodyti tyrėjai dažniausiai įvardija tokias patirto smurto pasekmes:

1. Sutrikęs prisitaikymas;
2. Elgesio problemos, pasireiškiančios bėgimu iš namų, vagystėmis, piktnaudžiavimu kvaišalais bei pamokų praleidinėjimu;
3. Bejėgiškumas

Apibendrinant analizuotą mokslinę literatūrą apie smurtą ir jo pasekmes vaiko asmenybės raidai, galima drąsiai teigti, jog nesvarbu, kuriuo amžiaus tarpsniu, koku gyvenimo laikotarpiu ir koki smurtą patyrė vaikas ar paauglys – pasekmės, sunkesnės ar lengvesnės, lieka visam gyvenimui. Dažniausiai jos yra labai skaudžios ir stipriai įtakoja vaiko psichologinę bei socialinę raidą – negatyviai iškreipia žmogaus bendravimą su aplinkiniais, tokie vaikai nebenori bendrauti, tampa uždari, nebesidalina savo problemomis su šeimos nariais ar kitais aplinkiniais.

Taip pat galima teigti, kad smurtą lemia subjektyvios ir objektyvios priežastys. Smurtiniam elgesiui prieš vaikus įtakos turi socioedukacinių, psichologinių bei psichiatrinių kintamųjų sąveika. Vienu iš pačių svarbiausių ir didžiausių įtaką vaiko elgesiui turinčių veiksmų įvardijama vaikystėje patirta fiziologinė, psichologinė ar seksualinė prievarta, kuri sukelia daug moralinių – psichologinių traumų bei formuoja įvairaus pobūdžio ir laipsnio elgesio nukrypimus.

⁴³ Sakalauskas, V. Statistika su statistika. -Vilnius. Margi raštai. 1999. – 276 p.

⁴⁴ Sruoga V., Jakubkaitė B. Emocinė, fizinė ir seksualinė prievarta prieš vaikus. - Vilnius. 2002. - 224 p.

2. PRIEVARTOS BEI SMURTO PRIEŠ VAIKUS PAPLITIMO VISUOMENĖJE PROBLEMŲ SPRENDIMO GALIMYBIŲ TEORINIAI ASPEKTAI

2.1. Prevencijos samprata

Socialinių problemų sprendimas, P. McCord (2004)⁴⁵, A. Kurienės (2007)⁴⁶ V. Kučinsko, R. Kučinskienės (2000)⁴⁷, O. Merfeldaitės, A. Railienės (2007) ir kt. teigimu, yra labai sudėtingas dalykas, kurio neįmanoma atlikti per trumpą laiką. Pagalbos kūrimas ir jos įgyvendinimas yra vadinama **prevencija**. Minėto reiškinio definicijos pateikiamos 3 lentelėje.

3 lentelė. Smurto prevencijos definicijos

Autorius, literatūros šaltinis, metai	Prevencijos sąvokos apibrėžimai
Tarptautinių žodžių žodynas(1985, - 475 p.), internetinis tarptautinių žodžių žodynas.	Prevencija (lot. <i>praeventio</i> – išankstinis įspėjimas) aiškinamas įvairiapusiškai – kontrolė, priežiūra, kelio užkirtimas, reguliavimas. Iš pateiktų paaiškinimų socialinių problemų prevencijai labiausiai tinka „kelio užkirtimo“, užbėgimo už akių samprata.
Nacionalinė smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008 – 2010 metų programa	prevencija - skirta nusikalstamo elgesio rizikai mažinti, imantis visuomenės švietimo, informavimo priemonių, neleidžiančių atsirasti smurtui prieš vaikus.
LR Vyriausybės nutarimas „Dėl vaikų ir jaunimo socializacijos programos patvirtinimo (2004)	prevencija – tai priemonės ir būdai, kuriais siekiama užkirsti kelią socialinės rizikos veiksniams atsirasti ir plėtotis.
A. Kurienė (2007. – 22 p).	prevencija – priemonės, kuriomis siekiama užkirsti kelią socialinės rizikos veiksniams
Kučinskas, R. Kučinskienė (2000. – 23 p.)	prevencija tai įvairūs auklėjimo metodai, kuriais siekiama užbėgti už akių įvykiams, nesuderinamiems su morale ir laisvės normomis

Lietuvių tyrėjų O. Merfeldaitės, A. Railienės (2007)⁴⁸ teigimu, prevencija gali būti suprantama siaurąja ir plačiąja prasme. **Plačiąja prasme prevencija** – „visa tai, kas padeda užtikrinti pozityvią asmens socializaciją“ (2007).

Siaurąja prasme prevencija suprantama kaip specialios priemonių sistemos, padedančios išsiaiškinti ir šalinti negatyvius asmens socializacijos veiksnius, sukūrimas ar poveikis asmenims,

⁴⁵ **McCord P.** Picture in the Dark. - New York. Bloomsbury.2004. – 188 p.

⁴⁶ **Kurienė A.** Ką kiekvienas vaikas turi žinoti apie smurtą ir kaip išlikti saugiam. - Vilnius. 2007. – 224 p. - ISBN 978-9986-03-606-7

⁴⁷ **Merfeldaitė O., Railienė A.** Prevencinio darbo grupės veikla bendrojo lavinimo mokykloje. -Vilnius. UAB „Sveikas žmogus“. 2007. – 300 p.

⁴⁸ **Merfeldaitė O., Railienė A.** Prevencinio darbo grupės veikla bendrojo lavinimo mokykloje. -Vilnius. UAB „Sveikas žmogus“. 2007. – 325 p.

susiduriantiems su socializacijos problemomis (2007). Taigi galima pagrįstai teigti, kad smurto prieš vaikus (ir ne tik) prevencija – sudėtingas reiškinys, turintis keletą stadijų. Aptarsime jas išsamiau. J. Gilligan (2002)⁴⁹ išskiria tris prevencijos stadijas:

1. **Pirminė prevencija** skirta identifikuoti kiekvieno žmogaus rizikos faktorius ir stengtis juos sumažinti arba visai pašalinti, kad užkirstų kelią negalavimui. Tai toks elgesys, siekiantis nutolinti ligą, kol ji nepradėjo plėstis.
2. **Antrinė prevencija (išankstinis įsikišimas arba intervencija)** taikoma ankstyvojoje negalios stadijoje ar pastebėjus pirmuosius ligos požymius.
3. **Tretinė prevencija (gydymas arba postvencija)** vykdoma, kai stengiamasi sustabdyti ar apriboti ligos, kuri jau yra prasidėjusi, plitimą.

J. Gilligan (2002)⁵⁰ teigimu, pats ekonomiškiausias ir produktyviausias metodas siekiant suvaldyti socialinę problemą yra pirminė prevencija.

Apibendrinant analizuotą mokslinę literatūrą galima teigti, kad smurto prieš vaikus prevencija yra iniciatyvus palaikymo, švietimo ir konsultacijų procesas, kuris skatina gerą visuomenės ir atskirų vaikų bei kitų žmonių savijautą. Smurto prevencija pirmiausia suvokiama kaip pozityvaus vaikų ir kitų bendruomenės narių elgesio ugdymas. Tai nuoseklus, kryptingas nuolatinis ir sistemingas darbas ir su smurtautojais, ir su smurtą patyrusiais. Pirmasis žingsnis link supratimo, kaip užkirsti kelią bet kuriai sveikatos problemai - tai rasti jų sukėlėjus ir žinoti, kurie jų turi būti pašalinti arba neutralizuoti. Siekiant plačiau paanalizuoti prevencijos reiškinį, magistro baigiamajame darbe dera išsiaiškinti ir tai, kas minėtu klausimu veikiama ir Lietuvoje, ir užsienio šalyse.

2.2. Smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos patirties Lietuvoje ir užsienyje pagrindiniai aspektai

Smurtinio elgesio prieš vaikus klausimas mokslinėje literatūroje analizuotas. Pavyzdžiui, naujausiuose leidiniuose, (išleistuose 2008 – 2009 metais), G. Morozova, J. Minkevičiūtė⁵¹ nurodo, kad prevencinių programų kūrimą ir įgyvendinimą, socialinę pagalbą visuomenė suvokia kaip poreikį spręsti tam tikras visuotinai pripažintas problemas: nepilnamečių nusikalstamumo didėjimą,

⁴⁹ Gilligan J. Smurto prevencija. – Vilnius. Eugrimas. 2002. – 151 p. - ISBN 9955-501-36-7

⁵⁰ Gilligan J. Smurto prevencija. – Vilnius. Eugrimas. 2002. – 151 p. - ISBN 9955-501-36-7

⁵¹ Morozova G., Minkevičiūtė J. Prevencinės veiklos organizavimo mokykloje vertinimas: mokinių požiūris// : http://www.su.lt/filemanager/download/6452/24_Minkeviciute%20Morozova.pdf. [žiūrėta 2010 10 07]

emocinio, fizinio bei seksualinio smurto prieš vaikus naudojimą. E. Nedzinskas, A. Janušauskas (2008)⁵² aptaria nepilnamečių nusikalstamumo aktualijas ir tendencijas ir t.t. Populiarioje Lietuvos spaudoje, D. Gudavičiūtės (2001)⁵³, V. Vainauskienės, V. Blažio (1997)⁵⁴ ir kt. teigimu dažnai pasirodo pranešimai apie skriaudžiamus vaikus, tačiau mokslinėje spaudoje pranešimų nedaug, jie analizuoja pavienius smurto prieš vaikus aspektus.

Ir užsienio mokslinių darbų autoriai vienu ar kitu aspektu analizuoja vykdomą prevencinę smurtinio elgesio prieš vaikus veiklą (J. Gilligan (2007)⁵⁵, L. Kossewska⁵⁶ ir kt.). Tačiau lietuvių mokslininkai (V. Adaškevičienė, J. Baltrušaitienė ir kt. (2005)⁵⁷, E. Nedzinskas, A. Janušauskas (2008)⁵⁸, J. Labanauskienė, B. Siaurusaitis⁵⁹ ir kt.) atskleidžia faktus, kad Lietuvoje smurto prieš vaikus prevencinės veiklos organizavimas dažniausiai siejamas tik su paskaitomis ar kitais tradiciniais renginiais, kad prevencinė smurto ir prievartos prieš vaikus veikla dažniausiai yra vienkartinė, fragmentinė ir nėra bendrų vertinimo kriterijų, leidžiančių nustatyti vykdomų prevencinių programų veiksmingumą. Minėti autoriai nurodo, kad tokios prevencinės programos vykdomos formaliai, nesistemiškai, nereguliariai. G. Morozova, J. Minkevičiūtė⁶⁰, atlikusios tyrimus, nurodo, kad vykdoma smurto prieš vaikus prevencinė veikla – naudinga, tačiau teikiamos informacijos nepakanka, nemaža nukentėjusių vaikų dalis nežino nei apie vykdomą konkrečią prevencinę veiklą, nei apie teikiamą informaciją prevencinės veiklos ir pagalbos srityje. E. Nedzinskas, A. Janušauskas (2008) teigia, kad šiuo metu Lietuvoje egzistuojanti nepilnamečių

⁵² **Nedzinskas E., Janušauskas A.** (2008). Nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos aktualijos Lietuvoje// [: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2008~ISSN_1648-7974.N_2_13.PG_107-110/DS.002.0.01.ARTIC](http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2008~ISSN_1648-7974.N_2_13.PG_107-110/DS.002.0.01.ARTIC); [žiūrėta 2010 10 07]

⁵³ **Gudavičiūtė D.** Lietuva – jaunų mušeikų ir skriaudikų šalis. - Vilnius. Eugrimas. 2001. – 123 p.

⁵⁴ **Vainauskienė V., Blažys V.** Vaikų fizinės prievartos paplitimas Vilniuje// Medicina. 1997. 3 (pr. 4), p 35-38.

⁵⁵ **Gilligan J.** Smurtas: apmastymai apie nacionalinę epidemiją.- Vilnius. Eugrimas. 2007. – 302 p. - ISBN 5-415-01933-2

⁵⁶ **Kossewska J.** Lenkų paauglių tarpasmeninės agresijos prevencijos veiksniai- asmenybė ir vertybių sistema // http://www.sumc.lt/images/zurnalas2009_1_20/10_kossewska_lt_doc.pdf; [žiūrėta 2010 09 18]

⁵⁷ **Adaškevičienė V., Baltrušaitienė J., Ušparaitė ir kt.** Prevencinio darbo grupių mokyklose ir koordinavimo grupių savivaldybėse vertinimas. Tyrimo ataskaita.

⁵⁸ **Nedzinskas E., Janušauskas A.** (2008). Nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos aktualijos Lietuvoje// [: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2008~ISSN_1648-7974.N_2_13.PG_107-110/DS.002.0.01.ARTIC](http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2008~ISSN_1648-7974.N_2_13.PG_107-110/DS.002.0.01.ARTIC); [žiūrėta 2010 10 07]

⁵⁹ **Labanauskienė J., Siaurusaitis B.** Smurto prieš vaikus būklė ir problemos Lietuvoje // <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=4dc4f175-7a45-49b1-babb-62d6b577d278%40sessionmgr104&vid=7&hid=104>; [žiūrėta 2010 09 18]

⁶⁰ **Morozova G., Minkevičiūtė J.** Prevencinės veiklos organizavimo mokykloje vertinimas: mokinių požiūris// : http://www.su.lt/filemanager/download/6452/24_Minkeviciute%20Morozova.pdf. [žiūrėta 2010 10 07]

smurtinio elgesio prevencijos sistema pasižymi žinybiškumu, yra nepakankamai koordinuota bei fragmentiška.

Apibendrinant analizuotą mokslinę literatūrą apie smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinių programų kūrimą bei įgyvendinimą, galima formuluoti išvadą, kad smurtas prieš vaikus yra labai rimta ir nuolat didėjanti visos mūsų šalies bendruomenės problema, tačiau iki gebėjimo priimti efektyvius ir savalaikius sprendimus dar daug trūksta. šalyje nuolat kylančios diskusijos dėl smurtinio elgesio ne visada atneša konkrečius rezultatus.

Moksliniuose straipsniuose bei kituose literatūros šaltiniuose labai ryški nuostata, kad ilgą laiką smurtinio elgesio ir prievartos prieš vaikus problema buvo ignoruojama, tėvai, pedagogai, mokyklų vadovybė stengdavosi, kad tokie atvejai „neišeitų už šeimos ar mokyklos ribų“ ir tik paskutiniaisiais metais kyla didesnis visuomenės susidomėjimas smurtinio elgesio ir prievartos prieš vaikus problema, galinčia turėti labai didelę įtaką vaiko fiziniam bei psichologiniam vystymuisi. Tačiau yra ir optimistiškiau nuteikiančių naujienų – metodinėje priemonėje „Smurto prevencija mokyklose“ teigiama, kad Lietuvoje gausėja iniciatyvų, mokymų, skirtų komandinio darbo organizavimo klausimams, bendradarbiavimo galimybėms plėtoti, sprendžiant smurto prieš vaikus prevencijos bei intervencijos problemas. Pagalbos smurtą patyrusiems vaikams teikimo pagrindiniai principai išsamiau analizuojami kitame magistro baigiamojo darbo skyriuje.

2.3. Pagalbos smurtą patyrusiems vaikams principų apžvalga

Mokslinėje literatūroje nurodoma, kad patirtas smurtas, išgyvenamas stresas, frustracijos, asmenybės vidinių konfliktų suintensyvėjimas gali sąlygoti psichologines krizes. Tarptautinių žodžių žodyne (1985)⁶¹ nurodyta, kad žodis krizė kilęs iš graikų kalbos žodžio „krisis“ reiškiančio sprendimą. Tačiau šiandien minėta sąvoka paprastai apibūdinami sunkumai ar problemų gausa. Krizinė situacija – tai žmogaus gyvenimo lūžis, turintis didelę psichologinę reikšmę ir keliantis didelį pavojų bei grėsmę asmenybės vientisumui – savęs vertinimui, nuomonei apie save, socialinei padėčiai, sveikatai bei gyvybei. I. Leliūgienės (2002)⁶² teigimu, psichologinė krizė – tai ai sveiko žmogaus reakcija į sunkią ir reikšmingą jam emociškai gyvenimo situaciją, kuri reikalauja naujų

⁶¹ Tarptautinių žodžių žodynas. -Vilnius. Vyriausioji enciklopedijų redakcija. 1985. – 745 p.

⁶² Leliūgienė I. Žmogus ir socialinė aplinka. – Vilnius. 2002. – 86 p.

adaptacijos ir įveikimo būdų, nes turimų nepakanka. O. Polukordienės (2003)⁶³ teigimu, ištikus krizei, žmogų apima didelio psichinio diskomforto būseną, kuriai būdingi tokie jausmai kaip neviltis, bejėgiškumas, baimė, pyktis, įtampa, nerimas, prislėgta nuotaika, pasimetimas. Ir galima teigti, kad esant tokiai situacijai, kai vaikas jį supančioje aplinkoje nesijaučia saugus, labai išauga įvairiapusės pagalbos vaikui ir šeimai, išgyvenančiai įvairias krizes, reikšmė.

Mokslinėje literatūroje nurodoma, kad pagrindiniai efektyvios socialinės pedagoginės ir psichologinės pagalbos nuo smurto nukentėjusiam vaikui **principai yra:**

1. Vaiko gerovės prioritetas;
2. Griežtas paslapties saugojimas;
3. Lygios galimybės - kiekvienam vaikui laiduojamas pagalbos **prieinamumas**;
4. **Visuotinumą** - pagalba teikiama visiems vaikams, kuriems jos reikia;
5. **Kompleksiškumas** - pagalba teikiama pagal poreikį kartu su kitomis pagalbos vaikui teikimo formomis;
6. **Individualumas** - pagalba teikiama atsižvelgiant į konkretaus vaiko problemas;
7. **Pasiekiamumas**;
8. **Kvalifikuotumas**.

O. G. Rakauskienės, V. Lisauskaitės (2007)⁶⁴ teigimu, smurto prieš vaikus aukoms Lietuvoje teikiama pagalba apima įvairias priemones: medicininės priežiūros, saugumo užtikrinimo, teisinės, psichologinės, socialinės bei edukacinės pagalbos. Smurto prieš vaikus aukoms teikiamos pagalbos struktūra pateikta 4 lentelėje.

4 lentelė. Smurto aukoms teikiamos pagalbos struktūra

Medicininė priežiūra	Psichosocialinė edukacinė pagalba	Saugumo užtikrinimas	Teisinė pagalba
Mediko paslaugos; Ginekologijos paslaugos; Psichinės sveikatos priežiūros paslaugos Būtinoji medicininė	Konsultavimas ir informavimas atvykus į instituciją (NVO, pagalbos, krizių centrai); Konsultavimas ir informavimas telefonu; Savitarpio pagalbos grupės; Konsultacijos, skirtos padėti rasti	Policijos ir saugumo pareigūnų veikla kilus pavojui asmens saugumui; Laikino prieglobsčio suteikimas; Dalinė finansinė	Teisininko konsultacija, Pagalba susitvarkant asmens, socialinės paramos ir kitus dokumentus; Smurto aukų teisių gynimas;

⁶³ **Polukordienė O.** Psichologinės krizės ir jų įveikimas. -Vilnius. 2003. – 165 p.

⁶⁴ **Rakauskienė O. G., Lisauskaitė V.** Smurto kaina Lietuvos ekonomikai: veiksniai, pasekmės, prevencija// Viešoji politika ir administravimas. 2007. Nr. 20, p. 90-102.

pagalba ir vaistai	naujo gyvenimo prasmę, valdyti save bei aplinką; Socioedukacinė pagalba.	parama; Sąlygų integruotis į darbo rinką sudarymas.	Informacijos apie skundo pateikimą ir baudžiamąją procedūrą suteikimas
--------------------	---	--	--

Mokslinėje literatūroje nurodoma, kad pagalba smurtą patyrusiems vaikams gali būti teikiama pasitelkiant **individualius** ir **grupinius** darbo metodus. Tyrėjos V. Indrašienės (2004)⁶⁵ teigimu, individualus darbas su smurto aukomis dažniausiai būna vykdomas tokiais etapais: situacijos analizė, informacijos apie vaiką rinkimas, priežasčių įvardijimas, vaiko, jo aplinkos ir komandos galimybių problemai spręsti išsiaiškinimas, darbo formų pasirinkimas, darbas su vaiku, darbo rezultatų apibendrinimas ir analizė. Minėta autorė, remdamasi atliktų tyrimų rezultatais, individualaus darbo su rizikos grupės vaikais procesą siūlo atlikti tokiais etapais.

5 lentelė. Smurto aukoms teikiamos pagalbos etapai ir jų charakteristika

Smurto aukoms teikiamos pagalbos etapai	Smurto aukoms teikiamos pagalbos etapų charakteristika
Situacijos įvertinimas	Informacijos apie vaiką, jo santykius su draugais, tėvais, mokytojais rinkimas
Problemos pobūdžio nustatymas	Vaikai smurtauja dėl labai skirtingų priežasčių: tėvų skyrybos, netektis, patirta prievarta. Dirbančiojo tikslas – išnagrinėti pagrindines priežastis, apibrėžti problemos pobūdį.
Programos tikslų nustatymas	Tikslus formuluoti geriausia kartu su psichologu, pedagogu ar kitu specialistu. Vėliau būtina numatyti uždavinius tikslų įgyvendinimui.
Išteklų nustatymas	Identifikuojami reikalingi materialiniai ir kiti ištekliai.
Veiksmų planas	Plane turi atsispindėti veiklos turinys, metodai ir kt.
Priemonių įgyvendinimas	Šiame etape taikomi asmenybės formavimo, veiklos stimuliavimo ir praktinės veiklos organizavimo metodai.
Įvertinimas	Būtina taikyti kuo daugiau įvertinimo metodų: anketinę apklausą, interviu su pedagogais, mokiniais, tėvais.

Taikant darbo su vaikų grupe metodą, V. Indrašienės (2004)⁶⁶ nuomone, pagalbą teikia ne tik specialistas, bet ir kiekvienas grupės narys padeda vienas kitam. Darbo su vaikų grupe tikslai, R. Braslauskienės, I. Jonutytės (2005)⁶⁷ teigimu, yra: mažinti izoliaciją, parengti individus jų gyvenimo permainoms, mokyti socialinio patyrimo, padėti asmenims spręsti jų asmenines problemas dalijantis jomis su kitais, turinčiais panašių problemų žmonėmis. Psichologas G. Navaitis

⁶⁵ **Indrašienė V.** Socialinio ugdymo technologijos. -Vilnius. Vilniaus universitetas.2004. – 231 p. - ISBN 9955-516-488

⁶⁶ **Indrašienė V.** Socialinio ugdymo technologijos. -Vilnius. Vilniaus universitetas.2004. – 231 p. - ISBN 9955-516-488

⁶⁷ **Braslauskienė R., Jonutytė I.** Vaikų agresyvaus elgesio prevencija ugdymo institucijose. – Klaipėda. Klaipėdos Universiteto leidykla. 2005. – 60 p.

(1998)⁶⁸ pabrėžė, kad įveikiant vaikui kylančius sunkumus, darbas grupėje yra pranašesnis, nes grupė padeda objektyviau save vertinti, vaikas gauna informacijos apie save iš kitų grupės narių, grupė emociškai palaiko vaiką, suteikia jam galimybę saugiai išbandyti įvairius bendravimo būdus. Be to, minėto psichologo nuomone, grupė sudaro galimybes vaikui geriau pažinti kitus bei patikrinti savo nuostatas apie juos.

Apibendrinant mokslinę medžiagą apie pagalbos smurtą patyrusiems vaikams teikimą, galima daryti išvadas, kad pagrindinis pagalbos smurtą ir prievartą patyrusiems vaikams tinklo kūrimo ir funkcionavimo tikslas yra laiku atpažinti krizės išstiktus vaikus, tikslingai ir laiku nukreipti vaiką į įstaigą, kurioje jam gali būti suteikta kvalifikuota pagalba. Apibendrinant analizuotą mokslinę literatūrą apie smurto prieš vaikus paplitimo problemas ir prevencinių programų kūrimą bei įgyvendinimą, galima formuluoti išvadas:

1. Smurtas-tai fizinė, psichologinė, emocinė, seksualinė prievarta bei žmogaus nepriežiūra, kuri egzistavo visais laikais, visose visuomenėse ir valstybėse bei teisės sistemose. Tai fizinės ar emocinės kančios, sužalojimas panaudojant jėgą, turint tikslą ką nors fiziškai ar psichologiškai paveikti, prievartinis asmens laisvės suvaržymas, stipriai įtakojantis normalią egzistenciją.

2. Nesvarbu, kuriuo amžiaus tarpsniu, kokių gyvenimo laikotarpiu ir kokią smurtą patyrė vaikas ar paauglys – pasekmės, sunkesnės ar lengvesnės, lieka visam gyvenimui. Dažniausiai jos yra labai skaudžios ir stipriai įtakoja vaiko psichologinę bei socialinę raidą – negatyviai iškreipia žmogaus bendravimą su aplinkiniais, tokie vaikai nebenori bendrauti, tampa uždari, nebesidalina savo problemomis su šeimos nariais ar kitais aplinkiniais.

3. Prevencijos pagalba žmonės yra skatinami pasirinkti jiems naudingus dalykus. Prevencija yra sąmoningas pasirinkimas sutikti gyvenimo iššūkius kuriant aplinką, skatinančią formuoti palankią elgseną ir gyvenimo stilių. Smurto prevencija pirmiausia suvokiama kaip pozityvaus vaikų ir kitų bendruomenės narių elgesio ugdymas.

⁶⁸ **Navaitis G.** Psichologinė parama vaikams. -Vilnius. Kronta. 1998. – 276 p. - ISBN 9986-38-041-3

3. SMURTO IR PRIEVARTOS PRIEŠ VAIKUS PAPLITIMO VISUOMENĖJE PROBLEMŲ TYRIMO METODOLOGIJA

3.1. Tyrimo metodų pristatymas ir metodologijos pagrindimas

Šio tyrimo empirinės dalies **tikslas** - identifikuoti ir išanalizuoti smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemas Šiaulių rajono savivaldybėje bei numatyti jų sprendimo galimybes. Tyrimas atliktas 2011 m. vasario – kovo mėn.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti Šiaulių rajono savivaldybės bendruomenės vaiko teisių apsaugos tarybos narių požiūrį į smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimą bei vykdomų prevencinių programų įgyvendinimą Šiaulių rajono savivaldybėje;
2. Apibendrinti empirinio tyrimo rezultatus, atskleidžiant smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemas bei smurto prevencinių programų įgyvendinimo situaciją ir galimybes Šiaulių rajono savivaldybėje.

Tyrimo objektas - smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemos Šiaulių rajono savivaldybėje bei jų sprendimo galimybės.

Tyrimo dalyviai: Siekiant gauti kuo išsamesnius duomenis apie smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemas Šiaulių rajono savivaldybėje bei jų sprendimo galimybes, naudota apklausa interviu metodu. Respondentais, galinčiais pateikti objektyvios ir išsamios informacijos apie analizuojamą problemą, pasirinkti Šiaulių rajono savivaldybės bendruomenės vaiko teisių apsaugos tarybos nariai. Detalesnė respondentų charakteristika pateikiama 6 lentelėje.

6 lentelė. Smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemų Šiaulių rajono savivaldybėje tyrimo dalyviai

Respondento išsilavinimas	Institucija, kurioje dirba respondentas	Respondento pareigybė	Darbo stažas	Interviu vykdymo data
Aukštasis	Šiaulių rajono savivaldybės administracija	Šiaulių rajono savivaldybės mero pavaduotoja.	17 metų	2011-02-01

Aukštasis	Šiaulių rajono savivaldybės administracija	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėja.	19 metų	2011-02-01
Aukštasis	Šiaulių rajono savivaldybės administracija	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėjos pavaduotoja	22 metai	2011-02-01
Aukštasis	Kuršėnų seniūnija	Kuršėnų kaimiškosios seniūnijos seniūno pavaduotoja.	25 metai	2011-02-13
Aukštasis	Šiaulių apskrities policijos komisariato Šiaulių rajono policijos komisariatas.	Viešosios tvarkos skyriaus Tvarkos poskyrio Nepilnamečių reikalų pareigūnų veiklos grupės specialistas.	13 metų	2011-02-24
Aukštasis	Šiaulių rajono savivaldybės administracija.	Šiaulių rajono savivaldybės administracijos Švietimo ir sporto skyriaus vyriausioji specialistė.	12 metų	2011-02-03
Aukštasis	Šiaulių rajono apylinkės prokuratūra.	Šiaulių rajono apylinkės prokuratūros prokurorė.	17 metų	2011-02-11
Aukštasis	Šiaulių rajono savivaldybės administracija.	Šiaulių rajono savivaldybės administracijos Meškuičių seniūnijos socialinė darbuotoja darbui su socialinės rizikos šeimomis.	19 metų	2011-02-03
Aukštasis	Šiaulių rajono savivaldybės Pedagoginė psichologinė tarnyba	Pedagoginės psichologinės tarnybos direktorė.	13 metų	2011-02-03
Aukštasis	Šiaulių rajono Gruzdžių gimnazija	Šiaulių rajono Gruzdžių gimnazijos socialinė pedagogė.	13 metų	2011-02-03

Iš lentelėje pateiktos informacijos apie smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemų Šiaulių rajono savivaldybėje tyrime dalyvavusius **Šiaulių rajono savivaldybės bendruomenės vaiko teisių apsaugos tarybos** narius, galime matyti, kad visi respondantai yra įgiję aukštąjį

išsilavinimą ir turi didelę darbo patirtį bei daugelis jų užima vadovaujančias pareigas savivaldybės administracijoje, policijos komisariatais, prokuratūroje ir kitose institucijose.

V. Pranulio (2007)⁶⁹ teigimu, apklausa – tai pirminės informacijos rinkimo metodas, pasireiškiantis respondentų atsakymų į pateiktus klausimus registravimu. Minėtasis autorius teigia, jog apklausa yra labai artima žmonių bendravimui. Apklausiai būdinga situacija, kurioje apklausėjas yra klausimo autorius, o apklausiamasis yra atsakymo autorius. Norint panaudoti šį metodą reikia sudaryti grupę kvalifikuotų ekspertų, kurie gali suteikti būtiną kvalifikuotą informaciją apie vertinamą objektą, teigia R. Tidikis (2003)⁷⁰. K. Kardelio (2007)⁷¹ teigimu, pagal ekspertų vertinimus nustatomas jų nuomonių atitikimo laipsnis tiriamuoju klausimu bei ekspertų išvadų objektyvumas.

Prieš pradėdant apklausą, jos dalyviams buvo pateikta informacija apie vykdomo tyrimo metodiką bei tikslus, tyrimo metu gautos medžiagos panaudojimą. Buvo informuota, jog apklausos metu gauta informacija bus panaudota magistro baigiamajame darbe. Apklauskos dalyviams pažadėta, kad jiems pageidaujant, jie bus supažindinami su gautais tyrimo rezultatais. Tai ypač sudomino respondentus, dirbančius vadovaujamą darbą – Šiaulių rajono savivaldybės mero pavaduotoją, Šiaulių rajono savivaldybės Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėją, Šiaulių rajono savivaldybės Pedagoginės psichologinės tarnybos direktorę ir t.t. Tyrime buvo siekiama betarpiško, nuoširdaus bendravimo siekiant, kad apklausa būtų kuo objektyvesnė ir duomenys būtų kuo natūralesni.

3.2. Tyrimo instrumento charakteristika

Smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemų Šiaulių rajono savivaldybėje ir jų sprendimo proceso tyrimo duomenys buvo renkami sistemingai ir kryptingai. Iš anksto suformuluotos diagnostinės kryptys (**smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimas ir problemos Šiaulių rajone, smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos įgyvendinimas ir jo tobulinimo galimybės Šiaulių rajone**) leido susidaryti išsamų analizuojamo reiškinių vaizdą. Interviu klausimų pobūdis ir rezultatų analizė fokusuota į šias problemines tyrimo sritis:

⁶⁹ **Pranulis V.P.** Marketingo tyrimai. Teorija ir praktika. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 2007. - ISBN 978-9955-33-017-2

⁷⁰ **Tidikis R.** Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas. 2003. - ISBN 9955-563-26-5

⁷¹ **Kardelis K.** Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Judex. 2002. – 398 p. - ISBN 0986-948-65-7

1. Tyrimo sritis - **smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimas ir problemos Šiaulių rajone.**
2. Tyrimo sritis - **smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos įgyvendinimas ir jo tobulinimo galimybės Šiaulių rajone.**

Pirmojoje tyrimo srityje informantams pateikiami klausimai apie smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimą ir problemas Šiaulių rajone: ar smurto ir prievartos prieš vaikus atvejų Šiaulių rajone skaičius 2009-2010 metais didėjo, ar mažėjo? Kokie veiksniai įtakoja smurto ir prievartos prieš vaikus atvejų skaičiaus didėjimą (mažėjimą)? Kokios problemos dažniausiai kyla dėl smurto prieš vaikus? Kas labiausiai nukenčia tokiais atvejais? Kokios institucijos ar specialistai Šiaulių rajone dirba su smurta ir prievarta patyrusiais vaikais? Ar darbuotojų, dirbančių su smurta ir prievarta patyrusiais vaikais, skaičius Šiaulių rajone yra pakankamas?

Antroje tyrimo srityje pateikiami klausimai apie smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos įgyvendinimą ir jo tobulinimo galimybes Šiaulių rajone: prašoma įvardyti smurto ir prievartos prieš vaikus prevencines programas, vykdomas respondentų gyvenamojoje vietovėje, nurodyti smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos įgyvendinimo metodus Šiaulių rajone, apibūdinti Šiaulių rajone veikiančių smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinio darbo grupių veiklą, nurodyti įgyvendinamų smurto ir prievartos prieš vaikus programų stipriąsias bei silpnąsias puses, pagrįsti kasmet rajone rengiamų smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinių programų reikalingumą, nurodyti kliūtis, su kuriomis susiduriama įgyvendinant smurto ir prievartos prieš vaikus prevenciją, apibūdinti finansavimą, rajone skiriamą smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinėms programoms ir t.t. Detali tyrimo instrumento sandara pateikiama magistro baigiamojo darbo prieduose.

Formuluojant interviu klausimus stengtasi gauti kuo daugiau kokybiškesnės ir išsamesnės informacijos apie smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimą ir problemas Šiaulių rajone bei smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos įgyvendinimą ir jo tobulinimo galimybes Šiaulių rajone.

Šiame kokybiniame tyrime gauti rezultatai apie smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemas Šiaulių rajono savivaldybėje ir jų sprendimo galimybes, pateikiami interpretacijos forma. Tyrimas atliktas 2011 m. vasario – kovo mėn.

4. SMURTO IR PRIEVARTOS PRIEŠ VAIKUS PAPLITIMO VISUOMENĖJE PROBLEMŲ TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ

4.1. Smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimas ir problemos Šiaulių rajone: praktiniai aspektai

Remiantis atlikta mokslinės literatūros bei įstatymų, konvencijų bei kitų teisės aktų analize, XX amžiaus antrąją pusę bei XXI amžiaus pradžią galėtume vadinti vaiko teisių amžiumi. Tačiau reali situacija kitokia - smurtas Lietuvoje plačiai paplitęs – kas dešimtas 2009 m. užregistruotas asmuo, nukentėjęs nuo nusikalstamų veikų, buvo vaikas, kas septintas užregistruotas nuo nusikalstamų veikų nukentėjęs vaikas, patyrė tėvo ar motinos smurtą.

Vaikų smurtą dažniausiai lemia jų išgyventa patirtis, ypač šeimoje ar kitoje privačioje erdvėje. Todėl ieškant vaikų smurto priežasčių būtina išsami situacijos analizė. Vienas iš informacijos šaltinių – toje srityje dirbantys specialistai - Šiaulių rajono savivaldybės bendruomenės vaiko teisių apsaugos tarybos (detalesnė charakterizuota ankstesniame magistro baigiamojo darbo skyriuje), nariai, kuriems interviu metu pirmasis pateiktas klausimas ir buvo apie smurto atvejus Šiaulių rajono savivaldybėje. Respondentų atsakymai į klausimą „**ar smurto ir prievartos prieš vaikus atvejų Šiaulių rajone skaičius 2009 – 2010 metais didėjo, ar mažėjo**“ pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelė. Smurto ir prievartos prieš vaikus atvejų skaičiaus didėjimas (mažėjimas) Šiaulių rajono savivaldybėje

Respondentų, dirbančių švietimo srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių teisėsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių vaikų teisių apsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių smurto prieš vaikus prevencinių programų kuravimo srityje, pateikta informacija
Švietimo ir sporto skyriaus vyriausioji specialistė: -	Viešosios tvarkos skyriaus Tvarkos poskyrio Nepilnamečių reikalų pareigūnų veiklos grupės specialistas: smurtinių atvejų skaičius (tame tarpe – ir smurto prieš vaikus atvejų)	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėja: smurtinių atvejų skaičius (tame tarpe – ir smurto prieš vaikus atvejų) Šiaulių rajone nežymiai mažėja	Šiaulių rajono savivaldybės mero pavaduotoja: smurtinių atvejų skaičius (tame tarpe – ir smurto prieš vaikus atvejų)

	Šiaulių rajone nežymiai mažėja		Šiaulių rajone nežymiai mažėja
Pedagoginės psichologinės tarnybos direktorė: -	Šiaulių rajono apylinkės prokuratūros prokurorė: smurtinių atvejų skaičius (tame tarpe – ir smurto prieš vaikus atvejų) Šiaulių rajone nežymiai mažėja	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėjo pavaduotoja:-	Kuršėnų kaimiškosios seniūnijos seniūno pavaduotoja: smurtinių atvejų skaičius (tame tarpe – ir smurto prieš vaikus atvejų) Šiaulių rajone nežymiai mažėja
Šiaulių rajono Gruzdžių gimnazijos socialinė pedagogė: rajono savivaldybės mastų tiksliai įvardyti negaliu, tačiau galiu atsakingai sakyti, kad Gruzdžių gimnazijoje smurtinio elgesio atvejų skaičius mažėja.		Meškuičių seniūnijos socialinė darbuotoja darbui su socialinės rizikos šeimomis: smurtinių atvejų skaičius (tame tarpe – ir smurto prieš vaikus atvejų) Šiaulių rajone nežymiai mažėja	

Iš lentelėje apibendrintos respondentų pateiktos informacijos matyti, kad smurto prieš vaikus smurto atvejų Šiaulių rajone, respondentų teigimu, mažėja. Tokią informaciją pateikia ir teisėsaugos pareigūnai (PK pareigūnas, prokurorė), ir švietimo darbuotojai (soc. pedagogė), ir kiti apklausoje dalyvavę asmenys. Smurto atvejų mažėjimą, respondent teigimu, galėjo įtakoti patys įvairiausi faktoriai – ekonominiai, socialiniai, kultūriniai ir t.t. Todėl kitas klausimas ir buvo **apie smurto ir prievartos prieš vaikus atvejų skaičių lemiančius ar įtakojančius veiksnius.**

Apibendrinant respondentų pateiktą medžiagą, matyti, kad skirtingoms respondentų grupėms pateiktas tas pats klausimas analizuojamas skirtingais rakursais. Respondentai – teisininkai tvirtina, kad smurto atvejų Šiaulių rajone mažėjimui didžiausios įtakos turėjo „*aktyviai dirbantys Šiaulių rajono PK bei Šiaulių rajono apylinkės prokuratūros nepilnamečių justicijoje besispecializuojantys darbuotojai. Minėtų pareigūnų veikla ir produktyvus bendradarbiavimas su Šiaulių rajono savivaldybės administracijos Švietimo ir sporto skyriaus bei Vaiko teisių apsaugos specialistais, dalyvavimas įvairiuose renginiuose – paskaitų mokykloje skaitymas, pokalbiai su mokyklų bendruomenių nariais pabrėžiant nepilnamečių teisinės atsakomybės klausimus*“ davė rezultatų – smurtinių atvejų skaičius Šiaulių rajono savivaldybėje mažėjo.

Respondentų – švietimo sistemos darbuotojų teigimu, *visose Šiaulių rajono mokyklose su mokinių smurtiniu elgesiu kovojama labai aktyviai - smurto prevencija vykdoma ir klasių valandėlių, ir integruotų pamokų, ir renginių metu, dažnai analizuojamas vaikams kylantis*

klausimas, kur yra riba tarp žaismingo elgesio ir patyčių, tarp reikšmingų įvykių ir nereikšmingų. „Pedagogams svarbu atkreipti dėmesį į bet kokias patyčių apraiškas. Ir geriau tai daryti per dažnai nei per retai. Vaikams taip pat visada akcentuojame, kad labai svarbu netylėti ir t.t.“ – teigė Gruzdžių gimnazijos socialinė pedagogė. Tačiau, respondentės teigimu, bent jau Šiaulių rajone situacija yra tokia, kad „dabar visos patyčias ir smurtą mažinančios programos pagrinde sutelkiamos mokykloje, o smurto pilna visur – šeimoje, gatvėje, televizijoje. Ir jei vaikus mokysime mandagiai elgtis tik mokykloje, jokie poveikio nebus. Mokykla negali labai skirtis nuo visuomenės. Juk išėję į gatvę moksleiviai mato visai kitus dalykus“. Todėl, kaip teigė respondentė, neužtenka mokyklos lygmeniu rengiamų programų, o būtinos valstybinio masto strateginės priemonės, kurios ne tik gesintų gaisrus, bet ir vykdytų programą, kad ateityje jie vėl neišpliekstų. „Dabar atsakomybę spresti visas problemas užkrauta ant mokyklos pečių. Ji jau sprendžia alkoholizmo, narkomanijos problemas. Dabar mokytojams užkraunama ir smurto prevencija. Tačiau kodėl mes manome, kad vaikai seks mokytojo pavyzdžiu? Jei šeimoje diegiamos vienos vertybės, mokykloje – kitos, televizijoje – trečios, kaip vaikai gali suformuoti savo vertybes?“- retoriškai klausė respondentė.

Anot socialinės pedagogės, jei vaikai nematys, kad keičiasi jų tėvai, po kelių metų teks konstatuoti, kad patyčių prevencijos programos buvo neveiksmingos. Kad siūlomos prevencijos programos būtų veiksmingos, pirmiausia reikia paruošti joms dirvą“, - tikino pedagogė.

Respondentai – vaiko teisių apsaugos specialistai – nurodė, kad „smurtas prieš vaikus ir tarp vaikų glaudžiai susijęs su vaiko teisių žinojimu, laikymosi ir apsaugos kontekstu“. Šiandieninės vaiko teisių apsaugos tarnybos darbuotojų problemos – kaip vaikui išaiškinti, kad jis turi prisiimti atsakomybę bei apsispręsti, kaip mokyti suderinti vaiko atsakomybę ir laisvę ir t.t.. Respondentės – Šiaulių rajono savivaldybės Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėjos teigimu, *Vaikų teisių apsaugos skyriaus darbuotojų nuolatinis tobulinimasis, darbo su vaikais metodų paieška ir taikymas, efektyviausių metodų atranka – tai veiksniai, įtakojantys ir lemiantys smurto prieš vaikus ir tarp vaikų atvejų sumažėjimą Šiaulių rajono savivaldybėje*“.

Kriminogeniškiausia Šiaulių rajono vieta ir respondentai – teisininkai, ir Vaiko teisių apsaugos skyriaus specialistai, ir Šiaulių savivaldybės administracijos darbuotojai vadina Kuršėnus. Rajono prokurorės teigimu, *tokią situaciją formuoja didžiulė bedarbystė – Kuršėnuose uždarytas veikęs norvegų firmos „Durapart“ filialas, nebedirba Pavenčių cukraus fabrikas, nustojo veikę dideli konditerijos gaminių cechai ir t.t. – todėl didelė dalis tėvų ieško pragyvenimo šaltinių kitose šalyse. Vaikai, likę tik su močiutėmis ar seneliais, ar apskritai be suaugusiųjų priežiūros, dažnai ima*

prasčiau mokytis, nedrausmingai elgtis, smurtauti ir t.t. Todėl, respondentų teigimu, *Kuršėnams turėtų būti skiriamas ypatingas dėmesys. Juk smurtas niekam naudos neatneša, o tik žalą.*

Apie problemas plačiau respondentų buvo prašoma papasakoti pateikus jiems klausimą, **kokios problemos dažniausiai kyla dėl smurto ir prievartos prieš vaikus? Kas labiausiai nukenčia tokiais atvejais?** Apklausoje dalyvavusių respondentų atsakymai apibendrinami 8 lentelėje.

8 lentelė. Problemos, kylantios dėl smurto ir prievartos prieš vaikus Šiaulių rajone

Respondentų, dirbančių švietimo srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių teisėsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių vaikų teisių apsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių smurto prieš vaikus prevencinių programų kuravimo srityje, pateikta informacija
Švietimo ir sporto skyriaus vyriausioji specialistė: sumažėja mokinių pažangumas, vaikai nesimoko	Viešosios tvarkos skyriaus Tvarkos poskyrio Nepilnamečių reikalų pareigūnų veiklos grupės specialistas: informacijos stoka – tiek mokyklos, tiek kitos institucijos vengia pateikti duomenis	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėja: Jei smurtas vykdomas namuose – dažnai tai yra slepiama	Šiaulių rajono savivaldybės mero pavaduotoja:
Pedagoginės psichologinės tarnybos direktorė: pažeidžiama vaiko psichinė ar fizinė sveikata, tai gali turėti pasekmių visam gyvenimui	Šiaulių rajono apylinkės prokuratūros prokurorė : vaiko palikimo su smurtaujančiu asmeniu ar iškeldinimo problema, smurto tarp bendraamžių problema, abejingumas	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėjo pavaduotoja: Jei smurtas vykdomas namuose – dažnai tai yra slepiama	Kuršėnų kaimiškosios seniūnijos seniūno pavaduotoja: Jei smurtas vykdomas namuose – dažnai tai yra slepiama
Šiaulių rajono Gruzdžių gimnazijos socialinė pedagogė: suprastėja vaiko mokymosi pasiekimų rezultatai, vaikui sunkiau susikaupti, jis nebenori stengtis, gali net susirgti depresija ar kita sunkia liga		Meškuičių seniūnijos socialinė darbuotoja darbui su socialinės rizikos šeimomis: šeimos narių baimė ir vengimas pranešti apie smurto atvejus reikiamoms institucijoms	

Apibendrintą lentelėje medžiagą analizuojant išsamiau, dar reikėtų pridurti, kad didžiausias problemas, kylančias dėl smurto bei prievartos prieš vaikus respondentai įvardija taip pat įvertindami savo veiklos specifiką. Pavyzdžiui, Šiaulių rajono prokuratūros prokurorė teigia, kad *„viena iš didžiausių problemų kyla tokiais atvejais, kai reikia nuspręsti, saugus vaikas šeimoje, jei vienas iš tėvų – smurtaujantis, ar ne?“. Respondentės teigimu, tokiu atveju yra ir kito iš tėvų teisės į vaiką, todėl atimti vaiką iš šeimos – netikslinga. Tik nėra garantijos, kad nesmurtaujantysis iš tėvų sugebės vaiką apsaugoti. Prokurorės teigimu, „didelė dalis tėvų labiau linkę paisyti sutuoktinio ar sugyventinio, o ne vaiko interesų“. Taip pat teisėsaugos pareigūnė nurodo, kad *tėvų baudimas už vaikų nepriežiūrą administracine tvarka dažnai yra nepakankamai efektyvus, nes dažniausiai nėra ką bausti – tėvai, palikę vaikus, gyvena ir dirba užsienyje, vaiko priežiūra niekur neįforminama, o močiutės ar seneliai dažniausiai vaiką prižiūri tik formaliai. Trečia respondentės įvardyta problema – pačios visuomenės abejingumas, susilpnėjęsios moralinės nuostatos, nesikišimo į svetimus reikalus politika.**

Analogišką problemą – stengimąsi nesikišti į svetimus reikalus, o savo situaciją – pagražinti įvardija ir Šiaulių rajono PK policijos pareigūnas. Respondento teigimu, *„apie smurtą patiriančius vaikus policija žino tiek, kiek sulaukia oficialių nusiskundimų. Dažnai būna taip, kad moteris, gindama sutuoktinį ar sugyventinį, arba mokykla, nenorėdama prarasti reputacijos ar „mokinio krepšelio“ (nes skriaudžiamą vaiką rūpestingi tėvai perves į kitą mokyklą), bando neviešinti informacijos, ją slepia. Pedagogai, klasių auklėtojai nedrįsta tėvams pranešti apie mokykloje pastebėtus susistumdymus ar muštynes, moterys vengia rašyti pareiškimą policijai dėl vyro elgesio ir pan. Panašiai didžiausias problemas, kylančias dėl smurto prieš vaikus formuluoja ir švietimo srityje dirbantys respondentai. Tik jie daugiau akcentuoja smurto atvejus namuose. Gruzdžių gimnazijos socialinės pedagogės teigimu, „jei smurtaujama namuose – tai dažniausiai slepiama, nes smurtautojas dažnai lieka gyventi su auka. Moterys, besibaimindamos, kad nebūtų dar blogiau, vengia rašyti pareiškimus policijai, pranešti kitoms institucijoms“.*

Taigi, pagrindinės problemos, kylančios dėl smurto prieš vaikus – skirtingos. Tačiau bendra viena – visais atvejais nukenčia vaikai (apie smurto pasekmes vaiko asmenybės raidai kalbėta magistro baigiamojo darbo teorinėje dalyje).

Kitas klausimas, interviu metu pateiktas respondentams – **kokios institucijos ir specialistai Šiaulių rajone dirba su smurtą patyrusiais vaikais?**

Iš pirmo žvilgsnio – respondentų atsakymai – džiuginantys. Institucijų, užtikrinančių, kad smurto ir prievartos prieš vaikus būtų kuo mažiau Šiaulių rajone gausu. Bet visų respondentų (ir teisininkų, ir švietimo darbuotojų ir kt.) teigimu, *„deja, tarpžinybinis bendradarbiavimas yra svarbus, bet dar nepakankamai panaudotas prevencinės veiklos optimizavimo šaltinis. Bendradarbiavimas su panašius uždavinius sprendžiančiomis organizacijomis ir grupėmis suteikia daugiau galimybių, praturtina prevencinę veiklą naujomis išvalgomis ir konstruktyviais sprendimais“* – teigė prokurorė. Juk vaikų sveikata yra daugelio žinybų veiklos objektas (medicinos, švietimo, teisėsaugos, socialinės paramos, psichologinių tarnybų ir kt.). Stiprinant sveikatą ir saugumą Šiaulių rajone, aktyviai dalyvauja įvairios nevyriausybinės organizacijos, bažnyčia. Respondentų nuomone, *„visos organizacijos labai skirtingos, turinčios skirtingus tikslus ir veiklos specifiką, tačiau prevencijos programas, būdamos kuo universalesnės, taikydamos įvairiausias veiklas gali įveikti socialinę problemą ir toliau veikti efektyviai ir kokybiškai“*.

Tačiau šioje srityje yra ir minusų- pavyzdžiui, PK inspektorius interviu metu teigė, kad *„specialistai dirba, tačiau po darbo valandų neturi teisės savo pareigų atlikti“*. Respondento nuomone, šį klausimą reikėtų spręsti tobulinant įstatyminę bazę. *Taip pat kita paminėtina problema – darbuotojų krūvis. Pavyzdžiui, Šiaulių rajono savivaldybės psychologas dirba turėdamas rik pusę etato, trūksta ir kitų specialistų. Analogišką poziciją išsako ir Gruzdžių gimnazijos socialinė pedagogė, nurodydama, kad „labai trūksta specialistų, galinčių nuvykti į įvykio vietą ir atlikti kvalifikuotą tyrimą“*. Jos teigimu, *„dirbamas darbas yra daugiau teorinio pobūdžio – daug stebėtojų ir patarėjų, o dirbančiųjų trūksta“*.

Specialistų pakankamumo klausimas buvo svarstytas išsamiau. Jei smurtas prieš vaikus – nenormalus reiškinys, vadinasi problemai spręsti turi būti keičiamos nuostatos ir įgyvendinamos kompleksinės prevencijos strategijos bei programos. O pirmiausia tam reikia pakankamo skaičiaus kvalifikuotų darbuotojų.

Apklausoje dalyvavusi Šiaulių rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriaus vadovybė bei teisėsaugos ir mokyklų darbuotojai pripažįsta, *kad dėl žmogiškųjų išteklių stokos darbas su vaikais užtikrinant jų teises, saugant juos yra neproporcingi paskirstytas, o krūvis – per didelis. Faktiškai dirbama tik su sudėtingiausiomis šeimomis, kuriose problemos yra taip įsišaknijusios, kad Vaiko teisių apsaugos tarnybos darbuotojų, pedagogų ar kitų specialistų pastangos beveik neduoda arba visai neduoda rezultatų. Šiaulių rajono teritorijoje yra šeimų, kurioms reikalinga Vaiko teisių apsaugos specialistų, teisininkų ar kitų darbuotojų pagalba*

užsimezgas problemoms. Tik tokiu atveju pagalba bus veiksminga ir galima tikėtis teigiamo darbo rezultato. Šiaulių rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriaus vadovės teigimu, „Šiaulių rajone pagrindines vaikų teises gina rajono savivaldybės Vaiko teisių apsaugos skyrius, kuris organizuoja ir prevencinį darbą su tėvais, analizuoja ir sistemina informaciją apie neprižiūrimus, apleistus, be globos likusius vaikus, sprendžia įvaikinimo klausimus, gina vaikų interesus, atstovauja jiems teisme ir t.t. Šiandien vienas savivaldybės tarnautojas turi aptarnauti daugiau kaip 3,5 tūkstančio vaikų. Vaiko teisių apsaugos skyriaus atliekamų funkcijų gausa ir įvairovė, didėjantis darbo krūvis rodo, kad jų tarnautojų nepakanka deramai atstovauti vaiko teisėms ir ginti teisėtus interesus“.

Kitų apklausoje dalyvavusių respondentų pozicija žmogiškųjų išteklių smurto ir prievartos prieš vaikus problemų sprendimo srityje – analogiška. *Darbuotojų – specialistų trūksta visur, o dirbantieji per didelį darbo krūvį ne viską suspėja padaryti ir tinkamai užtikrinti vaiko teises bei teisėtus interesus.*

Apibendrinant interviu metu gautą medžiagą apie smurto ir prievartos paplitimą bei problemas Šiaulių rajone matyti, kad smurto prieš vaikus atvejų (nors jie mažėja) pasitaiko dažnai. Smurtas, patirtas vaikystėje, gali nulemti sveikatos problemas. Smurtas namuose dažnai lemia vaiko požiūrį į smurtą kaip į problemų sprendimo būdą. Apklaustos dalyvių – teisininkų teigimu, smurtas prieš vaikus – tai nusikaltimas, kuris dažnai lieka neatskleistas. Nukentėję vaikai nedrįsta apie tai pranešti suaugusiems, švietimo darbuotojai dažnai vengia apie šią problemą pranešti policijos pareigūnams. Be informacijos stokos pagrindinėmis vaiko teisių apsaugos sistemos spragomis dar yra lėšų trūkumas, vaiko teisių apsaugos sistemoje dirbančių žmogiškųjų išteklių nepakankamumas, vientisumo ir išbaigtumo vaiko teisių apsaugos sistemoje nebuvimas. Norint, kad šios problemos spręstųsi, būtina laiku priimti reikalingus sprendimus ne tik rajono, bet ir valstybės lygmenimis (peržiūrėti ir pakoreguoti vaiko teisių apsaugą reglamentuojančius įstatymus bei kitus teisės aktus, ieškoti galimybių vaiko teisių apsaugos srityje įdarbinti daugiau specialistų, vykdyti prevencines programas ir t.t.).

Smurto ir prievartos prieš vaikus prevencija turėtų būti tarp prioritetinių ir mokyklos, ir vaiko teisių apsaugos, ir rajono savivaldybės vadovybės uždavinių. Smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos įgyvendinimo aktualijos bei minėto proceso tobulinimo galimybės išsamiau analizuojamos kitame magistro baigiamojo darbo skyriuje.

4.2. Smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos įgyvendinimas ir jo tobulinimo galimybės Šiaulių rajone

Vaiko saugumas mokykloje, gatvėje, namuose yra pagrindinis jausmas, nes tik užtikrinę vaiko saugumą specialistai - ir mokykla, ir vaiko teisių apsaugos darbuotojai, ir teisėsaugininkai - gali tikėtis, kad toks mokinys sieks aukštesnių akademinų rezultatų, drausmingai elgsis ir taip bus pasiekta smurtinio elgesio mažėjimo (nes smurtinį elgesį įtakoja ir švietimo sistemos vadovybės požiūris į smurtą, ir vaikų teisių apsaugos specialistų darbas, ir mokinio bei jo tėvų gyvenamoji aplinka ir kiti veiksniai).

Taigi, mokinių smurtinis elgesys priklauso nuo bendro kultūrinio konteksto. Svarbu, kad dirbantieji auklėjamąjį ir prevencinį darbą su vaikais būtų vieningi ir kryptingai organizuotų savo darbą. Smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos įgyvendinimo Šiaulių rajone situacija pradama analizuoti klausimu, **kokios smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinės programos įgyvendinamos apklausos respondentų gyvenamojoje vietovėje?** Respondentų atsakymai apibendrinami 9 lentelėje.

9 lentelė. Smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinės programos, įgyvendinamos Šiaulių rajone

Respondentų, dirbančių švietimo srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių teisėsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių vaikų teisių apsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių smurto prieš vaikus prevencinių programų kuravimo srityje, pateikta informacija
Švietimo ir sporto skyriaus vyriausioji specialistė: -	Viešosios tvarkos skyriaus Tvarkos poskyrio Nepilnamečių reikalų pareigūnų veiklos grupės specialistas: „Gegužė – mėnuo be smurto prieš vaikus“, „Smurtui – ne“, „Nusikalstamumo prevencija Šiaulių rajone 2009 – 2011 metais	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėja: „Gegužė – mėnuo be smurto prieš vaikus“	Šiaulių rajono savivaldybės mero pavaduotoja: „Gegužė – mėnuo be smurto prieš vaikus“, „Smurtui – ne“, „Nusikalstamumo prevencija Šiaulių rajone 2009 – 2011 metais“
Pedagoginės psichologinės	Šiaulių rajono apylinkės prokuratūros prokurorė :	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėjo	Kuršėnų kaimiškosios

tarnybos direktorė: -	„Nusikalstamumo prevencija Šiaulių rajone 2009 – 2011 metais“, „Prieš smurtą šeimose“	pavadootoja: „Gegužė – mėnuo be smurto prieš vaikus“	seniūnijos seniūno pavadootoja: „Prieš smurtą šeimose“ kartu su prokuratūra ir policija
Šiaulių rajono Gruzdžių gimnazijos socialinė pedagogė: Renginiai, vykstantys kiekvienais metais, „Drašinkime ateitį“, „Blaivi klasė“ – regioninė programa, „Saugi mokykla“ .		Meškuičių seniūnijos socialinė darbuotoja darbui su socialinės rizikos šeimomis: „Prieš smurtą šeimose“	

Lentelėje pateiktos informacijos analizė bei apklausos respondentų pateikta žodinė informacija leidžia teigti, kad *smurto ir prievartos prieš vaikus prevenciją vykdo visos institucijos – ir mokyklos, ir teisėsauga, ir vaiko teisių apsauga*. Gruzdžių gimnazijos socialinė pedagogė dar nurodė, kad *„gimnazijoje yra sudaryta Prevencinė darbo grupė, kuri dirba pagal savo iš anksto aptartą bei pasitvirtintą planą“*. Be to, respondentės teigimu, gimnazijoje yra suformuota mokinių, veikiančių prieš smurtą, grupė. Minėtosios grupės nariai stebi mokyklos gyvenimą ir stengiasi užkirsti kelią smurtiniam elgesiui. Be to, vykdomų prevencinių programų metu mokiniams skaitomos paskaitos, vykdomi grupiniai ir individualūs pokalbiai su psichologijos, kriminologijos, socialinės pedagogikos specialistais.

Socialinės pedagogės pateiktus faktus apie smurto prieš vaikus vykdymą papildo ir Šiaulių rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriaus vadovybės pateikta informacija. Skyriaus vedėjos bei jos pavadootojos teigimu, *smurto prieš vaikus prevencija vykdoma visose mokyklose bei globos įstaigose. Kiekvienais metais organizuojamas tradicinis renginys - „Gegužė – mėnuo be smurto prieš vaikus“, kurio metu vaikai dalyvauja piešinių, rašinių konkursuose, sportinėse varžybose ir t.t.*. Savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius, kartu su policijos pareigūnais, leidžia informacinius lankstinukus apie smurtą (kur kreiptis, ką informuoti ir t.t.), rengia standus bei kitą metodinę medžiagą.

Šiaulių rajono apylinkės prokuratūros prokurorė, analizuodama smurto prieš vaikus klausimą, teigė, kad *didelis dėmesys skiriamas prevencijos organizavimui ne tik mokyklose, bet ir kitose institucijose – seniūnijose, kaimo bendruomenėse ir t.t.* Vienas iš naujausių minėtos srities darbų – su seniūnijomis 2010 metais organizuota prevencinė programa „Prieš smurtą šeimose“. Taip pat naujas darbas – 2010 metais Šiaulių rajono pradinių klasių mokiniams pradėtas skaityti

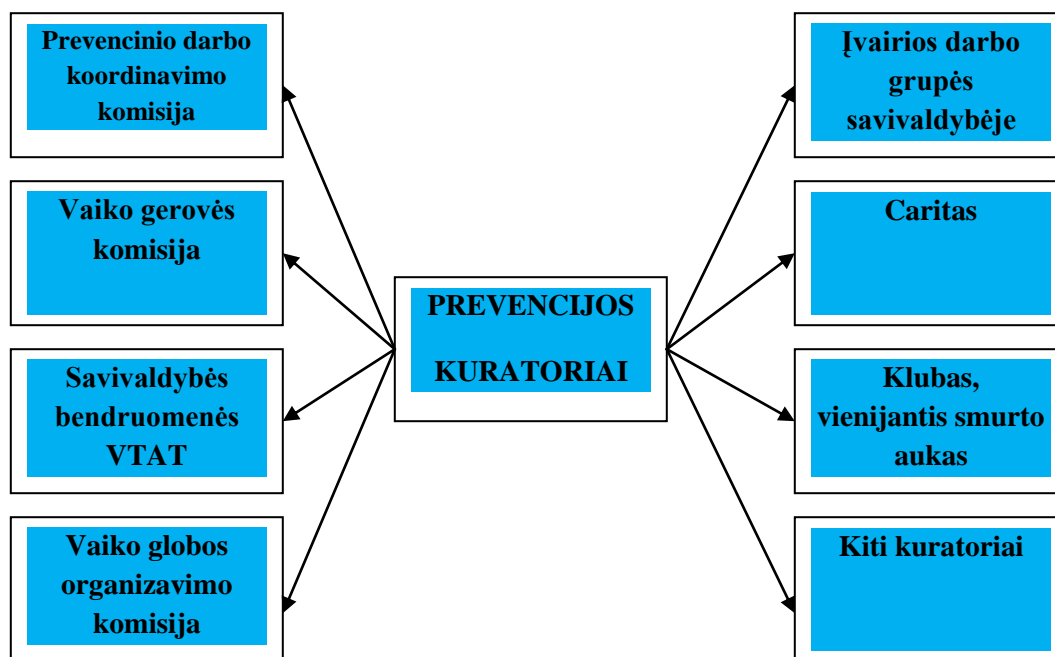
paskaitų apie seksualinę prievartą ciklas (skaitomos paskaitos ne tik vaikams, bet ir jų tėveliams – dalis paskaitų pritaikyta mokyklinio amžiaus vaikams, dalies paskaitų klauso tik tėvai). Ši programa kėlė didelį susidomėjimą ir, respondentės teigimu, buvo įdomi ir vaikučiams, ir jų tėveliams.

Apibendrinus respondentų pateiktą informaciją, matyti, kad prevencijos vykdymui pasitelkiama daug ir įvairių metodų – paskaita, pokalbis, diskusija, grupinis darbas ir t.t. Respondentų nuomonė apie **efektyviausius smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos įgyvendinimo metodus** pateikiama 10 lentelėje.

10 lentelė. Smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinių programų įgyvendinimo populiariausi metodai

Respondentų, dirbančių švietimo srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių teisėsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių vaikų teisių apsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių smurto prieš vaikus prevencinių programų kuravimo srityje, pateikta informacija
Švietimo ir sporto skyriaus vyriausioji specialistė: mokyklose – konkursai, viktorinos, stovyklos, laisvalaikio renginiai	Viešosios tvarkos skyriaus Tvarkos poskyrio Nepilnamečių reikalų pareigūnų veiklos grupės specialistas: teisinis švietimas moksleiviams ir jų tėvams – paskaitos, pokalbiai, diskusijos	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėja: informacijos sklaida, individualūs pokalbiai, psichologo ir kitų specialistų konsultacijos	Šiaulių rajono savivaldybės mero pavaduotoja: informacijos sklaida, individualūs pokalbiai, psichologo ir kitų specialistų konsultacijos
Pedagoginės psichologinės tarnybos direktorė: mokyklose – konkursai, viktorinos, stovyklos, laisvalaikio renginiai	Šiaulių rajono apylinkės prokuratūros prokurorė : mokyklose – konkursai, viktorinos, stovyklos, laisvalaikio renginiai; Seniūnijose ir bendruomenėse – paskaitos, pokalbiai, diskusijos	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėjo pavaduotoja: informacijos sklaida, individualūs pokalbiai, psichologo ir kitų specialistų konsultacijos	Kuršėnų kaimiškosios seniūnijos seniūno pavaduotoja: Seniūnijose ir bendruomenėse – paskaitos, pokalbiai, diskusijos
Šiaulių rajono Gruzdžių gimnazijos socialinė pedagogė: mokyklose – konkursai, viktorinos, stovyklos, laisvalaikio renginiai		Meškuičių seniūnijos socialinė darbuotoja darbu su socialinės rizikos šeimomis: Seniūnijose ir bendruomenėse – paskaitos, pokalbiai,	

Smurto ir prievartos prieš vaikus prevencija Šiaulių rajone įgyvendinama stengiantis, kad minėta veikla būtų kuo įdomesnė ir pritrauktų kuo daugiau žmonių. Ypatingas dėmesys ir pedagogų, ir teisėsaugininkų skiriamas smurto prieš vaikus prevencijai, įgyvendinamai tarp mokyklinio amžiaus moksleivių. Specialistai, stengiasi vykdyti ir konkursus, ir viktorinas, organizuoja vasaros stovyklas, laisvalaikio renginius ir t.t. Kaimo bendruomenių bei seniūnijų renginius lankantiems suaugusiesiems dažniausiai skaitomos paskaitos bei vykdomi pokalbiai. Respondentų teigimu, smurto prieš vaikus prevencijos renginius kuruoja šios organizacijos, komisijos bei asmenys (žr. 3 pav.)

3 pav. **Smurto prieš vaikus prevencijos renginius kurujančios organizacijos bei asmenys**

Taigi, Šiaulių rajone smurto ir prievartos prieš vaikus klausimai sprendžiami. Ši veikla kuruojama ir savivaldybės administracijoje veikiančių komisijų (Savivaldybės prevencinio darbo koordinavimo komisija, Vaiko gerovės komisija, kitos visuomeniniais pagrindais veikiančios darbo grupės). Šiaulių rajone vykdomuose smurto ir prievartos prieš vaikus renginiuose dažnai dalyvauja ir klubo, vienijančio smurto aukas, atstovai. Klube susitikimų metu jo nariai stengiasi padėti vieni kitiems, bendrauti, konsultuotis ir t.t. Tai – tikrai veiksminga vaikų smurto prevencijos programos dalis.

Smurto prevencijos kuratoriai dažnai dalyvauja renginiuose bei mokymuose, vykstančiuose ne tik Šiauliuose, bet ir kituose Lietuvos miestuose. Todėl aptartinas klausimas – prašymas įvardinti smurto ir prievartos prieš vaikus prigramų stiprybes. Respondentų nuomonė apie stipriausias smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos įgyvendinimo sritis pateikiama 11 lentelėje.

11 lentelė. Smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinių programų stiprybės

Respondentų, dirbančių švietimo srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių teisėsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių vaikų teisių apsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių smurto prieš vaikus prevencinių programų kuravimo srityje, pateikta informacija
Švietimo ir sporto skyriaus vyriausioji specialistė: -	Viešosios tvarkos skyriaus Tvarkos poskyrio Nepilnamečių reikalų pareigūnų veiklos grupės specialistas: kvalifikuoti kadrai, patirtis,	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėja: programų organizatorių bei jų vykdytojų kompetencija, patirtis	Šiaulių rajono savivaldybės mero pavaduotoja: Tinkamai parinkti veiklos metodai, susitikimai su kvalifikuotais specialistais,
Pedagoginės psichologinės tarnybos direktorė: susitikimai su kvalifikuotais specialistais, pačių vaikų dalyvavimas	Šiaulių rajono apylinkės prokuratūros prokurorė: Tinkamai parinkti veiklos metodai, susitikimai su kvalifikuotais specialistais, daug galimybių moksleivių ir jų tėvų saviraiškai, aukšta specialistų (ir teisininkų, ir ne tik) kvalifikacija	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėjo pavaduotoja: Tinkamai parinkti veiklos metodai, susitikimai su kvalifikuotais specialistais, daug galimybių moksleivių saviraiškai, pedagogų kvalifikacija	Kuršėnų kaimiškosios seniūnijos seniūno pavaduotoja: vaikų ir tėvų dalyvavimas
Šiaulių rajono Gruzdžių gimnazijos socialinė pedagogė: tinkamai parinkti veiklos metodai, susitikimai su kvalifikuotais specialistais, daug galimybių moksleivių saviraiškai, pedagogų kvalifikacija, teigiamas mokyklos vadovų požiūris į veiklos vykdymą.		Meškuičių seniūnijos socialinė darbuotoja darbu su socialinės rizikos šeimomis: vaikų dalyvavimas	

Paprašyti įvardyti smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinių programų, vykdomų Šiaulių rajone, stipriausias puses, respondentai teigė, kad *vienas iš stipriausių veiksnių, padedančių užtikrinti smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos veiksmingumą – pačių vaikų bei jų tėvų aktyvus dalyvavimas tokioje veikloje.* Kita stiprybė – *specialistų, dirbančių prevencinį darbą, mokytojų, teisininkų, socialinių pedagogų ir kt. kvalifikacija, kadangi būtent teisininkai, pedagogai ir kitas mokyklos personalas privalo turėti tam tikrų žinių, reikiamą kvalifikaciją ir nuolat tobulintis prevencijos srityje.* Mokykloje dirbanti socialinė pedagogė įvardijo, kad *pedagogams rekomenduojama ir leidžiama tobulintis tokiais klausimais: konfliktų valdymas ir sprendimas, priešiško ir pykčio valdymas, krizių ir kritinių situacijų valdymas ir t.t.*

Tačiau vien pedagogų ir kitų specialistų pastangų neužtenka, kad smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinės programos būtų įgyvendinamos ne tik mokyklos, seniūnijos, rajono bet ir respublikiniu lygmeniu. Švietimo ir Vaiko teisių apsaugos srityse dirbantys respondentai nurodė, kad labai sunku patekti į smurtinio elgesio programas, vykdomas respublikos mastu, ne ką lengviau ir su regioninėmis programomis. Tai – vienas iš smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos programos minusų. Kitos prevencinių programų, vykdomų Šiaulių rajone, silpnybės įvardytos 12 lentelėje.

12 lentelė. Smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinių programų silpnybės

Respondentų, dirbančių švietimo srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių teisėsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių vaikų teisių apsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių smurto prieš vaikus prevencinių programų kuravimo srityje, pateikta informacija
Švietimo ir sporto skyriaus vyriausioji specialistė: daugelis mokyklose vykdomų projektų vykdytojų neskiria reikiamo dėmesio situacijos analizei	Viešosios tvarkos skyriaus Tvarkos poskyrio Nepilnamečių reikalų pareigūnų veiklos grupės specialistas: per mažas tėvų įtraukimas į prevencinę veiklą	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėja: Dauguma mokykloje vykdytų prevencijos veiklų yra trumpalaikės, neužtikrinančios ilgalaikio poveikio	Šiaulių rajono savivaldybės mero pavaduotoja: Dauguma mokykloje vykdytų prevencijos veiklų yra trumpalaikės, neužtikrinančios ilgalaikio poveikio
Pedagoginės psichologinės tarnybos direktorė: daugelis mokyklose vykdomų projektų vykdytojų neskiria	Šiaulių rajono apylinkės prokuratūros prokurorė : Dauguma mokykloje vykdytų prevencijos veiklų yra trumpalaikės, neužtikrinančios ilgalaikio	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėjo pavaduotoja: konkretumo trūkumas	Kuršėnų kaimiškosios seniūnijos seniūno pavaduotoja: konkretumo trūkumas

reikiamo dėmesio situacijos analizei	poveikio, per mažas tėvų įtraukimas į prevencinę veiklą		
Šiaulių rajono Gruzdžių gimnazijos socialinė pedagogė: daugelis mokyklose vykdomų projektų vykdytojų neskiria reikiamo dėmesio situacijos analizei		Meškuičių seniūnijos socialinė darbuotoja darbui su socialinės rizikos šeimomis: konkretumo trūkumas	

Šiuolaikinės prevencinės veiklos yra vertinamos įvairių mokslininkų ir kitų specialistų. Dauguma mokykloje vykdytų prevencijos veiklų turi tokių minusų - *yra trumpalaikės, neužtikrinančios ilgalaikio poveikio*. Kita silpnybė - *daugelis mokyklose bei seniūnijose ar bendruomenėse vykdomų projektų vykdytojų neskiria reikiamo dėmesio situacijos analizei. Apsiribojama keliais sakiniais, dažnai informuojama apie situaciją Lietuvoje, o ne vietos bendruomenėje, kuri rodytų pagrindines problemas ir planuojamus pokyčius įgyvendinus projektą*. Respondentės viena iš prevencijos programų silpnybių įvardija programų konkretumo trūkumą. O konkretumo trūksta todėl, kad neatliekama išsami konkrečios vietovės situacijos analizė. Kita silpnybė – *per silpnas mokinių tėvų įtraukimas į prevencinę veiklą*. Respondentų - teisininkų teigimu, *tėvų greitesnis informavimas, tiesioginis mokymas, kaip spręsti konkrečias problemas, valdyti savo pyktį pabrėžiant šiltų ir humaniškų santykių šeimoje svarbą, leistų užtikrinti rezultatyvesnę ir efektyvesnę kovos su mokinių smurtu mokykloje procesą*. Teisėsaugininkų teigimu, *„tėvų švietimo strategijos tikslai turėtų būti nukreipti į įgūdžių, reikalingų sėkmingam šeimos funkcionavimui, ugdymą, nuostatų dėl smurto vartojimo šeimoje ir vaikų auklėjimo keitimą“*. Taigi, *tėvams turi būti suteikiama informacija, kaip jie galėtų mokyti savo vaikus apsisaugoti nuo smurto mokykloje ir kitose vietose*. Be to, respondentų teigimu, *mokyklose galima organizuoti tėvų mokymo grupes, kuriose tėvai galėtų mokytis ir dalintis patirtimi su kitais grupės nariais*.

Kad smurto ir prievartos prieš vaikus prevencija būtų įgyvendinama kuo efektyviau, tikslinga identifikuoti ne tik prevencinių programų silpnybes, bet ir nustatyti, su kokiomis problemomis susiduria institucijų, dalyvaujančių prevencinėje veikloje, specialistai. Problemos, su kuriomis susiduriama įgyvendinant smurto ir prievartos prieš vaikus prevenciją Šiaulių rajone, įvardytos 13 lentelėje.

13 lentelė. Problemos, patiriamos įgyvendinant smurto ir prievartos prieš vaikus prevencines programas Šiaulių rajone

Respondentų, dirbančių švietimo srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių teisėsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių vaikų teisių apsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių smurto prieš vaikus prevencinių programų kuravimo srityje, pateikta informacija
Švietimo ir sporto skyriaus vyriausioji specialistė: nepakankamas finansavimas, visuomenės ir bendruomenės abejingumas	Viešosios tvarkos skyriaus Tvarkos poskyrio Nepilnamečių reikalų pareigūnų veiklos grupės specialistas: finansavimo stoka, visuomenės abejingumas, smurto aukų neryžtingumas ar negalėjimas keisti situaciją iš esmės	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėja: laiko trūkumas, žmonių trūkumas, dienos centrų trūkumas,	Šiaulių rajono savivaldybės mero pavaduotoja: laiko trūkumas, žmonių trūkumas, dienos centrų trūkumas,
Pedagoginės psichologinės tarnybos direktorė: nepakankamas finansavimas, visuomenės ir bendruomenės abejingumas	Šiaulių rajono apylinkės prokuratūros prokurorė: laiko ir lėšų trūkumas, nuolat tik smurto prevencijos srityje dirbančio žmogaus nebuvimas	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėjo pavaduotoja: laiko trūkumas, žmonių trūkumas, dienos centrų trūkumas, kitų pagalbos smurtą patyrusiai aukai bei pačiam smurtautojui priemonių trūkumas	Kuršėnų kaimiškosios seniūnijos seniūno pavaduotoja: pagalbos smurtą patyrusiai aukai bei pačiam smurtautojui priemonių trūkumas
Šiaulių rajono Gruzdžių gimnazijos socialinė pedagogė: nepakankamas finansavimas, visuomenės ir bendruomenės abejingumas, mokinių ir pedagogų nenoras dalyvauti paskaitose ir renginiuose		Meškuičių seniūnijos socialinė darbuotoja darbui su socialinės rizikos šeimomis: pagalbos smurtą patyrusiai aukai bei pačiam smurtautojui priemonių trūkumas	

Apibendrinant visų respondentų – ir pedagogų, ir teisėsaugininkų, ir Šiaulių rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriaus vadovybės nuomonę apie dažniausiai pasitaikančias ir didžiausias problemas įgyvendinant smurto ir prievartos prieš vaikus prevenciją, matyti, kad respondentai – Vaikų teisių apsaugos skyriaus darbuotojai bei seniūnijų socialinės darbuotojos analizuoja problemą viso rajono lygmeniu ir teigia, kad „*rajone trūksta išplėtoto*

socialinių paslaugų tinklo – nepakanka dienų centrų, nėra motinos ir vaiko krizių centro, kitų pagalbos smurto aukoms ir smurtaujantiems priemonių“, todėl negalima efektyviai užtikrinti smurto bei prievartos prieš vaikus prevencijos įgyvendinimo.

Respondentai – teisininkai problemas, su kuriomis susiduriama įgyvendinant smurto prieš vaikus prevenciją, identifikuoja iš savo darbo vietos – jų teigimu, *Šiaulių rajone reikia daugiau prevencinių programų, kurios padėtų tėvams stiprinti savo įgūdžius, tačiau trūksta žmonių, dirbančių prevencinį darbą, esamiems darbuotojams krūvis yra tiesiog per didelis ir jie visko nespėja. Labai reikėtų darbuotojo, kuris su prevencinėmis programomis dirbtų ne epizodiškai, o nuolat.* Be to, didelė problema respondentai – teisininkai įvardija *smurtą patyrusių žmonių neryžtingumą ir baimę pranešti apie savo patyrimus. Dažnai moterys ir vaikai, mokyklose dirbantys pedagogai teisėsaugos institucijoms pranešti apie smurto atvejus vengia.*

Dar vienas, visų respondentų – ir teisininkų, ir vaiko teisių apsaugos srities darbuotojų ir kitų specialistų teigimu, pagrindinis trūkumas įgyvendinant smurto ir prievartos prieš vaikus prevenciją – *tokio pobūdžio programų finansavimo stoka.* Respondentų teigimu, *nors priiminėjami vaiko gerovę reglamentuojantys įstatymai, teisės aktai, dokumentai, kuriamos įvairaus lygio strategijos ir jų įgyvendinimo planai, į veiklą aktyviai įsitraukia kompetentingi specialistai, didesnio veiklos efektyvumo būtų galima pasiekti gavus didesnę finansavimą – tada būtų galima įsigyti daugiau automobilių, priimti daugiau darbuotojų, įsteigti reikalingus dienų centrus, vykdyti daugiau prevencinių renginių ir t.t.*

Taigi, akivaizdu, kad problemų, trukdančių savalaikiai ir efektyviai įgyvendinti smurto ir prievartos prieš vaikus prevenciją Šiaulių rajone – daug. Nėra finansavimo nei organizuojamiems renginiams, nei stovykloms, nei kitiems reikalingiems dalykams. Pačioms mokykloms ar seniūnijoms rasti lėšų – beveik neįmanoma. Todėl reikėtų ieškoti rėmėjų vietinių verslininkų ar Šiaulių rajone veikiančių įmonių bei organizacijų tarpe. Lėšų pritraukimas leistų smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijai skirtus renginius padaryti dar įdomesniais, vaikams žadintų didesnę norą juose dalyvauti ir, pavyzdžiui, laimėti kokį paskatinimą ar apdovanojimą.

Apibendrinant medžiagą apie smurto prieš vaikus prevencines programas, vykdomas Šiaulių rajone, respondentų dar buvo paprašyta įvardyti, kokios smurto ir prievartos prieš vaikus tęstinės (vykdomos kelerius metus) prevencijos programos jų Šiaulių rajone vykdomos šiuo metu, gal rajone vykdomos tokio pobūdžio regioninės ar respublikinės prevencinės programos.

Respondentų atsakymai apie tęsines prevencines programas, vykdomas Šiaulių rajono mokyklose ir kitose organizacijose šiuo metu, pateikti 14 lentelėje.

14 lentelė. Smurto ir prievartos prieš vaikus tęsinės prevencinės programos, šiuo metu įgyvendinamos Šiaulių rajone

Respondentų, dirbančių švietimo srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių teisėsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių vaikų teisių apsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių smurto prieš vaikus prevencinių programų kuravimo srityje, pateikta informacija
Švietimo ir sporto skyriaus vyriausioji specialistė: „Gegužė – mėnuo be smurto prieš vaikus“	Viešosios tvarkos skyriaus Tvarkos poskyrio Nepilnamečių reikalų pareigūnų veiklos grupės specialistas: „Gegužė – mėnuo be smurto prieš vaikus“	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėja: -	Šiaulių rajono savivaldybės mero pavaduotoja: -
Pedagoginės psichologinės tarnybos direktorė:	Šiaulių rajono apylinkės prokuratūros prokurorė : „Gegužė – mėnuo be smurto prieš vaikus“ , „Smurtui – Ne“ , „Prieš smurtą šeimose“	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėjo pavaduotoja:-	Kuršėnų kaimiškosios seniūnijos seniūno pavaduotoja: „Prieš smurtą šeimose“
Šiaulių rajono Gruzdžių gimnazijos socialinė pedagogė: „Drąsinkime ateitį“, „Blaivi klasė“ – regioninė programa, „Saugi mokykla“, regioninė vasaros stovykla „Gyvenk kitaip“		Meškuičių seniūnijos socialinė darbuotoja darbui su socialinės rizikos šeimomis: „Prieš smurtą šeimose“	

Įvertinus anksčiau pateiktą informaciją apie smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos finansavimą, respondentų įvardytas smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinių programų silpnybes ir kitą medžiagą, iš lentelėje pateiktos informacijos galima teigti, kad smurto prieš vaikus prevencijos klausimas Šiaulių rajone sprendžiamas labai gerai. Gruzdžių gimnazijos bendruomenė dalyvauja ir regioninėse programose („Blaivi klasė“, regioninė vasaros stovykla), ir vykdo programas mokyklos mastu (renginiai, tradiciškai vykstantys kiekvienais metais, programos

„Drašinkime ateitį“, „Saugi mokykla“ ir t.t.), seniūnijos ir prokuratūros darbuotojai vykdo prevencinę programą „Prieš smurtą šeimoje“, policijos pareigūnai organizuoja akciją „Gegužė – mėnuo be smurto prieš vaikus“ ir t.t. Žinoma, respondentų teigimu, *neturint tinkamo finansavimo, tai nėra lengva, tačiau mokyklų administracija, teisėsaugininkai, vaiko teisių apsaugos specialistai, savivaldybės darbuotojai daro viską, kas įmanoma, kad Šiaulių rajono bendruomenė būtų kuo saugesnė, o vaikams būtų sukurta kuo geresnė ir saugesnė aplinka.*

Paminėtina, kad Šiaulių rajono bendruomenė, spręsdama smurto prieš vaikus prevencijos klausimus, gyvena ne tik šiandiena. Institucijose – mokyklose, seniūnijose ir t.t. jau planuojamos ir smurto bei prievartos prieš vaikus prevencinės programos, kurias specialistai įgyvendins kitais metais (žr. 15 lentelę). Matyti, kad mokyklos planuoja dalyvauti ir respublikinėse, ir regioninėse prevencinėse programose, policininkai organizuos akciją „Stabdyk nusikalstamumą“, bus tęsiamos jau vykdomos programos.

15 lentelė. Planuojamos smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinės programos

Respondentų, dirbančių švietimo srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių teisėsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių vaikų teisių apsaugos srityje, pateikta informacija	Respondentų, dirbančių smurto prieš vaikus prevencinių programų kuravimo srityje, pateikta informacija
Švietimo ir sporto skyriaus vyriausioji specialistė: „Stabdyk nusikalstamumą“	Viešosios tvarkos skyriaus Tvarkos poskyrio Nepilnamečių reikalų pareigūnų veiklos grupės specialistas: „Gegužė – mėnuo be smurto prieš vaikus“	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėja: bus vykdoma informacijos sklaida mokyklų bendruomenėms	Šiaulių rajono savivaldybės mero pavaduotoja: bus vykdoma informacijos sklaida mokyklų bendruomenėms
Pedagoginės psichologinės tarnybos direktorė:-	Šiaulių rajono apylinkės prokuratūros prokurorė : „Gegužė – mėnuo be smurto prieš vaikus“	Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėjo pavaduotoja: bus vykdoma informacijos sklaida mokyklų bendruomenėms	Kuršėnų kaimiškosios seniūnijos seniūno pavaduotoja: bus vykdoma informacijos sklaida seniūnijos bendruomenėms
Šiaulių rajono Gruzdžių gimnazijos socialinė pedagogė: bus toliau tęsiamos prevencinės programos,		Meškuičių seniūnijos socialinė darbuotoja darbu su socialinės rizikos šeimomis: bus vykdoma informacijos	

jau vykdomos gimnazijoje		sklaida seniūnijos bendruomenės nariams, rengiami susitikimai, pokalbiai, diskusijos su specialistais – psichologais, teisininkais	
--------------------------	--	--	--

Apibendrinant Šiaulių rajono savivaldybės bendruomenės vaiko teisių apsaugos tarybos narių interviu metu pateiktą medžiagą, įvertinus Šiaulių rajone vykdomą smurto ir prievartos prieš vaikus prevenciją, galime teigti, kad tokio pobūdžio prevencinių programų įgyvendinimo situacija Šiaulių rajono mokyklose, seniūnijose ir kitose institucijose – nebloga. Kaip matyti iš respondentų atsakymų, smurto ir prievartos prieš vaikus prevencija Šiaulių rajone nėra renginys vaikams vieną kartą į metus. Tai yra nuolatinis ir sistemingas darbas su vaiku ar vienu iš jo tėvų, kuris nederamai elgiasi ar kelia nerimą pedagogams, mokyklos administracijai, kaimynams, seniūnijų gyventojams. Smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos įgyvendinimas Šiaulių rajone taip pat nėra vieno darbuotojo (pavyzdžiui, direktoriaus pavaduotojos ar socialinio pedagogo) reikalas. Už saugesnį ir geresnį klimatą seniūnijose, mokyklose ir kitose vietose atsakingi visi rajono bendruomenės nariai: mokiniai, pedagogai, mokyklos administracijos nariai, tėvai, medicinos darbuotojai, teisininkai bei įvairios organizacijos (Vaikų teisių apsaugos tarnyba, policija, psichologai ir kt.).

Darbo pabaiga

Smurtas prieš vaikus ir tarp vaikų – plačiai eskaluojama pastarojo meto problema. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad Šiaulių rajono mokyklų bendruomenių nariai bei asmenys, dirbantys su vaikais, bendradarbiaudami su kitomis institucijomis (pedagogine psichologine tarnyba, vaiko teisių apsaugos tarnyba, policija ir t.t.), stengiasi imtis visų įmanomų priemonių smurto prieš vaikus prevencijos įgyvendinimui.

Tačiau vykdydami smurto prieš vaikus prevenciją specialistai susiduria su daugybe problemų, priklausančių nuo jų veiklos specifikos. Pavyzdžiui, apklausos dalyvių – teisininkų teigimu, smurtas prieš vaikus – tai nusikaltimas, kuris dažnai lieka neatskleistas, nes nukentėję vaikai nedrįsta apie tai pranešti suaugusiesiems, švietimo darbuotojai dažnai vengia apie šią problemą pranešti policijos pareigūnams ir t.t..

Be informacijos stokos pagrindinėmis vaiko apsaugos nuo smurto sistemos spragomis, Šiaulių rajono savivaldybės bendruomenės vaiko teisių apsaugos tarybos narių teigimu, dar yra lėšų

trūkumas, vaiko apsaugos sistemoje dirbančių žmogiškųjų išteklių nepakankamumas, vientisumo ir išbaigtumo vaiko teisių apsaugos sistemoje nebuvimas.

Norint, kad šios problemos spręstųsi, būtina laiku priimti reikalingus sprendimus ne tik rajono, bet ir valstybės lygmenimis (peržiūrėti ir pakoreguoti vaiko teises ir jų apsaugą reglamentuojančius įstatymus bei kitus teisės aktus, ieškoti galimybių šioje srityje įdarbinti daugiau specialistų, vykdyti prevencines programas ir t.t.) - būtinas sisteminis švietimas ir adekvatus požiūris į jaunimo rizikingą elgseną ir sveikatos ugdymą, kuris turi tapti privaloma bendrojo lavinimo dalimi. Be to, tai turi būti kompleksinis jaunimo, jį supančios aplinkos ir šeimos ugdymas, nes tik tokia sistema gali užtikrinti visų auklėtojų, ugdytojų ir visuomenės lūkesčius.

IŠVADOS

1. Smurtas - tai fizinė, psichologinė, emocinė, seksualinė prievarta bei žmogaus nepriežiūra, kuri egzistavo visais laikais, visose visuomenėse ir valstybėse bei teisės sistemose. Nesvarbu, kuriuo amžiaus tarpsniu ir kokį smurtą patyrė vaikas – pasekmės, sunkesnės ar lengvesnės, lieka visam gyvenimui. Dažniausiai jos yra labai skaudžios ir stipriai įtakoja vaiko psichologinę bei socialinę raidą. Apklausoje dalyvavusių specialistų teigimu, smurto prieš vaikus atvejų metu visada labiausiai nukenčia vaikai – sutrikdoma jų sveikata, atsiranda kitų problemų (vaikui sunkiau bendrauti, mokytis ir t.t.), pasekmės kartais lieka visam gyvenimui (vaikai savo problemas irgi sprendžia smurtaudami).
2. Vykdamas smurto ir prievartos prieš vaikus prevenciją, būtinas nuolatinis sisteminis mokinių ir kitų mokyklų ar bendruomenės narių švietimas ir adekvatus požiūris į jaunimo rizikingą elgseną bei sveikatos ugdymą, kuris turi tapti privaloma bendrojo lavinimo dalimi. Respondentų teigimu, visose Šiaulių rajono mokyklose, seniūnijose, kaimo bendruomenėse su smurtiniu elgesiu prieš vaikus kovojama labai aktyviai - smurto prevencija vykdoma ir mokyklose, ir kaimo bendruomenės susirinkimų ir kitų renginių metu.
3. Apibendrinant interviu metu gautą medžiagą apie smurto ir prievartos paplitimą bei problemas Šiaulių rajone matyti, kad smurto prieš vaikus atvejų pasitaiko dažnai. Apklausoje dalyvių – teisininkų teigimu, pagrindinė problema yra tai, kad smurtas prieš vaikus – tai nusikaltimas, kuris dažnai lieka neatskleistas. Nukentėję vaikai nedrįsta apie tai pranešti suaugusiesiems, švietimo darbuotojai dažnai vengia apie šią problemą pranešti policijos pareigūnams. Informacijos „slėpimas“ dažnai paskatina naujų smurto atvejų atsiradimą, nenubausti skriaudikai taip „drąsinami“ kartoti savo poelgius ir t.t.
4. Be informacijos stokos pagrindinėmis vaiko apsaugos nuo smurto sistemos spragomis dar yra lėšų trūkumas (finansavimo stoką arba jo nebuvimą patvirtino visi respondentai), sistemoje dirbančių žmoniškųjų išteklių nepakankamumas, prevencijos programų vykdymo vientisumo, konkretumo ir išbaigtumo trūkumas.

SIŪLYMAI

1. Norint, kad smurto prieš vaikus problemos (informacijos stoka, lėšų trūkumas, vaiko teisių apsaugos sistemoje dirbančių žmoniškųjų išteklių nepakankamumas, vientisumo ir išbaigtumo vaiko teisių apsaugos sistemoje nebuvimas ir t.t.) spręstųsi, būtina laiku priimti reikalingus sprendimus ne tik rajono, bet ir valstybės lygmenimis (peržiūrėti ir pakoreguoti vaiko teisių apsaugą reglamentuojančius įstatymus bei kitus teisės aktus, ieškoti galimybių vaiko teisių apsaugos srityje įdarbinti daugiau specialistų, vykdyti prevencines programas ir t.t.).
2. Norint, kad smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimas mažėtų, reikia, kad prevencinės programos nebūtų yra trumpalaikės, neužtikrinančios ilgalaikio poveikio. Programose negali būti tik nusakoma situacija Lietuvoje, - turi būti analizuojamos konkrečios bendruomenės pagrindinės problemos ir planuojami pokyčiai įgyvendinus projektą. Prevencinės programos turėtų būti konkrečios ir aiškios – taip bus pasiektas ir vaikų bei tėvų greitesnis informavimas, efektyvesnis mokymas, leisiantis užtikrinti rezultatyvesnę ir efektyvesnę kovos su smurtu prieš vaikus procesą.

LITERATŪRA

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.
2. LR Seimo nutarimas „Dėl vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos patvirtinimo“ 2003 gegužės 20 d. Nr. IX-1569, Vilnius.
[//http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=211767](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=211767) [žiūrėta 2011 03 20]
3. LR Vyriausybės nutarimas „Dėl nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008 – 2010 metams patvirtinimo“ (2008).
<http://www.google.lt/search?hl=lt&source=hp&q=D%C4%96L+LIETUVOS+RESPUBLIKO+S+VYRIAUSYB%C4%96S+2008+M.+BALAND% C5%BDIO+24+D.+NUTARIMO+NR.+392+%22D%C4%96L+NACIONALIN%C4%96S+SMURTO+PRIE%C5%A0+VAIKUS+PREVENCIJOS+IR+PAGALBOS+VAIKAMS+2008-2010+MET%C5%B2+PROGRAMOS+PATVIRTINIMO%22+PAKEITIMO&btnG=Google+Paie%C5%A1ka&meta=&aq=null&oq=> [žiūrėta 2011 03 20]
4. LR Vyriausybės nutarimas „Dėl vaikų ir jaunimo socializacijos programos patvirtinimo (2004). http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=296403&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2011 03 20]
5. LR Vyriausybės nutarimas „Dėl nacionalinės programos prieš vaikų komercinį seksualinį išnaudojimą ir seksualinę prievartą. 2000 m. sausio 11 d. Nr. 29.
http://www.nplc.lt/centrov/prog/baze/program_dok/12.doc; [žiūrėta 2010 09 29]
6. LR Vyriausybės nutarimas „Dėl Nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008-2010 metų programos. 2008 m. balandžio 24 d. Nr. 392.
7. http://www.vpsc.lt/doc_files/programu_atask/smurto%20 progr.doc; [žiūrėta 2010 09 20]

Kita literatūra

8. **Adaškevičienė V., Baltrušaitienė J., Ušparaitė** ir kt. Prevencinio darbo grupių mokyklose ir koordinavimo grupių savivaldybėse vertinimas. Tyrimo ataskaita.
http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/Prevencines_veiklos_%20ataskaita_2005_factus_dominus.pdf[žiūrėta 2010 10 04]
9. **Arlauskaitė Ž.** Galiau padėti savo vaikui. -Vilnius. Švietimo aprūpinimo centras. 2007.- 76 p.

10. **Braslauskienė R., Jonutytė I.** Vaikų agresyvaus elgesio prevencija ugdymo institucijose. Klaipėda. Klaipėdos Universiteto leidykla. (2005).
11. **Bražienė N., Mockienė D.** Agresyvių vaikų socializacijos teoriniai pagrindai // http://www.su.lt/filemanager/download/6436/08_Braziene%20Mockiene.pdf. [žiūrėta 2010 10 04]
12. **Dapšys A., Sakalauskas G.** Smurtą patyrusių vaikų reabilitacijos teisiniai aspektai. Teisės institutas. 2005.
13. **Fromm E.** Žmogaus destruktivumo anatomija.// http://www.lnb.lt/stotisFiles/uploadedAttachments/6_Zmogaus%20destruktyvumo%20anatomija_T_120096235915.pdf: [žiūrėta 2010 10 03] - ISBN 978-5415-02-079-9.
14. **Gilligan J.** Smurtas: apmąstymai apie nacionalinę epidemiją. Vilnius. ALF Vaga.2007.- 302 p.- ISBN 5-415-01933-2.
15. **Gilligan J.** Smurto prevencija. Vilnius. Eugrimas. 2002.- ISBN 9955-501-36-7.
16. **Gudavičiūtė D.** Lietuva – jaunų mušeikų ir skriaudikų šalis. Vilnius. Eugrimas. (2001).
17. **Grigutytė N., Karmaza E., Kenerienė S.** Vaikų, patyrusių seksualinę prievartą, ir jų artimųjų reabilitacija ir reintegracija. Metodinės rekomendacijos socialiniams darbuotojams ir socialiniams pedagogams. 2004. // <http://www.children.lt/old/knyga24.pdf> ; [žiūrėta 2010 10 09]
18. **Indrašienė V.** Socialinio ugdymo technologijos. Vilnius. Vilniaus universitetas. 2004.- ISBN 9955-516-488.
19. **Jonynienė Ž.** Vaiko teisių įgyvendinimo Lietuvoje aktualijos. 2005.- ISSN 1392-5016// <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=4dc4f175-7a45-49b1-babb-62d6b577d278%40sessionmgr104&vid=5&hid=104.>; [žiūrėta 2010 09 08]
20. **Jonutytė I., Litvinas Š.** Paauglių socialinės – edukacinės problemos ir jų prevencijos galimybės šiuolaikinėje visuomenėje. ISSN 1392-3137 // <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=12&hid=8&sid=e1801b0f-6444-4c59-a4ba-f4bba0fd0ad8%40sessionmgr14>; [žiūrėta 2010 10 06]
21. **Justickis V.** Kriminologija. I dalis. Vilnius. VDU. 2001.
22. **Kardelis K.** Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Judex. 2002. - 398 p. - ISBN 0986-948-65-7.

23. **Karmaza E., Grigutytė N., Karmazė E. G.** Smurtas mokykloje: prevencija ir pagalba. Vilnius. 2007. – 120 p. – ISBN 978-9986-03-609-8.
24. **Kossewska J.** Lenkų paauglių tarpasmeninės agresijos prevencijos veiksniai- asmenybė ir vertybių sistema. [//http://www.sumc.lt/images/zurnalas2009_1_20/10_kossewska_lt_doc.pdf](http://www.sumc.lt/images/zurnalas2009_1_20/10_kossewska_lt_doc.pdf): [žiūrėta 2010 09 18]
25. **Kurienė A.** Ką kiekvienas vaikas turi žinoti apie smurtą ir kaip išlikti saugiam. Vilnius. 2007. – 238 p. – ISBN 978-9986-03-606-7.
26. **Kurienė A., Pivorienė R. V.** Būkime atidūs – vaiką ištiko bėda. Vilnius. Amiga.2000.
27. **Labanauskienė J., Siaurusaitis B.** Smurto prieš vaikus būklė ir problemos Lietuvoje. 2008. <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=4dc4f175-7a45-49b1-babb-62d6b577d278%40sessionmgr104&vid=7&hid=104>: [žiūrėta 2010 09 18]
28. **Lesinskienė S. Karalienė V.** Emocinės raidos įtaka tolimesniam vaiko asmenybės vystymuisi. Vilnius. 2008.
29. **Leliūgienė I.** Žmogus ir socialinė aplinka. Vilnius. 2002. - ISBN 9986-13-558-3.
30. **Leliūgienė I.** Socialinė pedagogika. Kaunas. Technologija. 2002. - ISBN 8855-09-342-0.
31. **Lukšienė Ž.** Smurto raiška bendrojo lavinimo mokykloje. <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=10&hid=8&sid=e1801b0f-6444-4c59-a4ba-f4bba0fd0ad8%40sessionmgr14>: [žiūrėta 2010 12 12]
32. **Luobikienė I.** Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika. Kaunas: KTU. 2000. - ISBN 9986-13-775-6.
33. **Luobikienė I.** Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika. Kaunas: KTU. 2000. - ISBN 9986-13-775-6.
34. **Martins CB., Andrade SM.** Epidemiology of accidents and violence against children in a city of Southern Brazil. Rev Lat Am Enfermagem 13 (4) (2005), p. 530-537.
35. **McCord P.** Picture in the Dark. New York. Bloomsbury. 2004.
36. **Merfeldaitė O., Railienė A.** Prevencinio darbo grupės veikla bendrojo lavinimo mokykloje. Vilnius. UAB „Sveikas žmogus“. 2007.
37. **Mikelaitytė R., Narkauskaitė L.** Smurto prieš vaikus problema Lietuvoje ir kitose šalyse. 2010. [http://primo.library.lt/primo_library/libweb/action/display.do?ct=display&doc=LBT02000039232&indx=13&fctV=online_resources&dum=true&vl\(22645454UI1\)=all_items&indx=11&f](http://primo.library.lt/primo_library/libweb/action/display.do?ct=display&doc=LBT02000039232&indx=13&fctV=online_resources&dum=true&vl(22645454UI1)=all_items&indx=11&f)

[ctN=facet_tlevel&srt=rank&tab=local&ct=NextPage&frbg=&vid=LABT_VU1&fn=search&vl\(freeText0\)=smurtaspriešvaikus&vl\(21051530UI0\)=any&mode=Basic&scp.seps=scope%3A\(LABT\);](#) [žiūrėta 2010 10 07]

38. **Miškinis K.** Šeima žmogaus gyvenime. Kaunas. Aušra. 2003.- ISBN 9955-532-25-4
39. **Morozova G., Minkevičiūtė J.** Prevencinės veiklos organizavimo mokykloje vertinimas: mokinių požiūris// :
http://www.su.lt/filemanager/download/6452/24_Minkeviciute%20Morozova.pdf. [žiūrėta 2010 10 07]
40. **Navaitis G.** Psichologinė parama vaikams. Vilnius. Kronta. 1998. - ISBN 9986-38-041-3.
41. **Nedzinskas E., Janušauskas A.** Nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos aktualijos Lietuvoje. (2008). // : http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2008-ISSN_1648-7974.N_2_13.PG_107-110/DS.002.0.01.ARTIC; [žiūrėta 2010 10 07]
42. **Pakalniškienė V., Bieliauskienė R., Sebre S.** Vaikų patirtos prievartos ir jų traumavimo laipsnio ryšys.// Psichologija: mokslo darbai. Vilnius. - 2007. T. 27, p. 19-29.
43. **Paradise JE., Forman, SD., Berkovitz J., Greenberg DB., Metka K.** Minimum criteria for reporting child abuse from health care settings. Del Med J. 69 (7). (1997), p. 357-363.
44. **Plaušinitienė A., Masiliauskienė E.** Vaikų smurto mokykloje priežastys ir pasekmės (vaikų patirties reprezentacijos. - ISSN 1648 8776. Jaunųjų mokslininkų darbai // http://aleph.library.lt/F/?func=find-b&request=1648-8776&find_code=ISSN&adjacent=Y&local_base=LITLI; [žiūrėta 2010 09 29]
45. **Polukordienė O.** Psichologinės krizės ir jų įveikimas. Vilnius. 2003.
http://www.jppc.lt/knygos/krizes_ir_ju_iveikimas.pdf [žiūrėta 2010 09 29].
46. **Povilaitis R., Valiukevičiūtė J.** Patyčių prevencija mokykloje. - Vilnius. UAB„Multiplex". 2006. – 200 p.
47. **Pranulis V.P.** Marketingo tyrimai. Teorija ir praktika. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 2007. - ISBN 978-9955-33-017-2.
48. **Pruskus V.** Smurtas prieš mokytojus bendrojo lavinimo mokykloje: atsiradimo priežastys, raiškos formos ir pasekmės 2009. // <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=4dc4f175-7a45-49b1-babb-62d6b577d278%40sessionmgr104&vid=9&hid=104>; [žiūrėta 2010 09 18]

49. **Pūras D., Ulevičiūtė I.** Vaikų seksualinė prievarta ir jos pasekmės. (2010).
56. **Tidikis R.** Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas. 2003.- 312 p. - ISBN 9955-563-26-5.
57. **Vainauskienė V., Blažys V.** Vaikų fizinės prievartos paplitimas Vilniuje.// Medicina 2005. Nr. 3 (pr. 4), p. 35-38.
58. **Wooden K.** Child Lures: What Every Parent and Child Shouls Know About Preventing Sexual Abuse and Abduction.- Arlington: The Summit Publishing Group. 1995. – 232 p.

Lekiatienė J. Prievartos bei smurto prieš vaikus paplitimo visuomenėje problemos/ Teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovė lektorė B. Palavinskienė. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2011. – 67 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotos smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemos ir jų sprendimo galimybės Šiaulių rajone, iškeltos sisteminio švietimo ir adekvataus požiūrio į jaunimo rizikingą elgseną ir sveikatos ugdymą, bei pateikti siūlymai minėtų problemų sprendimui. Pirmojoje darbo dalyje teoriniu aspektu tiriamas smurtas ir prievarta prieš vaikus, nurodoma smurto samprata ir apibūdinamos jo rūšys. Antrojoje dalyje analizuojamos prievartos bei smurto prieš vaikus paplitimo visuomenėje galimybės – pateikiamas prevencijos sąvokos interpretavimas, analizuojama smurto ir prievartos prieš vaikus patirtis Lietuvoje ir užsienio valstybėse bei apžvelgiami pagalbos smurtą patyrusiems vaikams principai. Trečiojoje dalyje išanalizuotas Šiaulių rajono savivaldybės bendruomenės vaiko teisių apsaugos tarybos narių požiūris į smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemas ir jų sprendimo galimybes Šiaulių rajono savivaldybėje.

Lekiatiene, J. Probleme wie Gewalt gegen Kinder und Kindermissbrauch, Prävalenz . Magisterarbeit/ Magisterarbeitführer B. Palavinskienė. – Vilnius: Universität der Mykolas Riomeris, Rechtsfakultät. 2011.- 67 f.

KURZBESCHREIBUNG

Im Magisterarbeit werden solche Probleme wie Gewalt gegen Kinder und Kindermissbrauch, Prävalenz- und Lösungsmöglichkeiten dieser Probleme in Region Shiauliai analysiert, Probleme einer systematischen Ausbildung und angemessener Behandlung vom Risikoverhalten und Gesundheitserziehung der Jugend angehoben, die als eine verbindliche Bestandteil der Allgemeinbildung betrachtet werden soll, Vorschläge zur Lösung genannten Probleme angeführt. Im ersten Arbeitsteil werden theoretischen Aspekte von Gewalt und Missbrauch untersucht, sind Gewaltkonzeption und -arten angegeben. Der zweite Teil untersucht Möglichkeiten von Verbreitung des Gewalts gegen Kinder in der Öffentlichkeit – es wird eine Auslegung des Präventionbegriffs, Analyse von Gewalt und Missbrauch gegen Kinder in Litauen und Auslandsstaaten angeführt, Rückschau eines Hilfekonzepts für von Gewalt betroffenen Kinder angegeben. Im dritten Teil wurde die Stellungnahme von Mitgliedern des Rates für Kinderrechte im Bezirk Shiauliai, Prävalenz der Problemlösungsperspektive im Bezirk Shiauliai definiert.

Lekiatienė J. Prievartos bei smurto prieš vaikus paplitimo visuomenėje problemos/ Teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovė lektorė B. Palavinskienė. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2011. – 67 p.

SANTRAUKA

Smurtas prieš vaikus ir tarp vaikų – plačiai eskaluojama pastarojo meto problema. Smurto supratimas ir vertinimas skiriasi atsižvelgiant į laikmetį, socialinį, ekonominį kontekstą. Šio tyrimo tikslas – identifikuoti ir išanalizuoti smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemas Šiaulių rajono savivaldybėje bei numatyti jų sprendimo galimybes.

Magistro darbo teorinėje dalyje atlikta mokslinės literatūros smurto ir prievartos prieš vaikus bei minėtų reiškinių prevencijos klausimais sisteminimas ir lyginamoji analizė. Darbe remiamasi Lietuvos Respublikos įstatymais, kitais teisės aktais bei lyginamos Lietuvos bei užsienio šalių tyrėjų, analizavusių smurto ir prievartos problemas teorinės įžvalgos.

Darbo empirinėje dalyje didžiausias dėmesys skiriamas smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemų sprendimo Šiaulių rajone praktinių aspektų analizei bei tobulinimo galimybių numatymui. Interviu metu apklausti **Šiaulių rajono savivaldybės bendruomenės vaiko teisių apsaugos tarybos nariai** identifikavo didžiausias smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemas (informacijos „slėpimas“ dažnai paskatinantis naujų smurto atvejų atsiradimą, lėšų trūkumas (finansavimo stoką arba jo nebuvimą patvirtino visi respondentai), sistemoje dirbančių žmoniškųjų išteklių nepakankamumas, prevencijos programų vykdymo vientisumo, konkretumo ir išbaigtumo trūkumas) bei pateikė rekomendacijas situacijos tobulinimui.

Respondentų teigimu, vykdant smurto ir prievartos prieš vaikus prevenciją, būtinas nuolatinis sisteminis mokinių ir kitų mokyklų ar bendruomenės narių švietimas ir adekvatus požiūris į jaunimo rizikingą elgseną bei sveikatos ugdymą, kuris turi tapti privaloma bendrojo lavinimo dalimi. Be to, tai turi būti kompleksinis jaunimo, jį supančios aplinkos ir šeimos ugdymas, nes tik tokia sistema gali užtikrinti visų auklėtojų, ugdytojų ir visuomenės lūkesčius.

Lekiatiene, J. Probleme wie Gewalt gegen Kinder und Kindesmissbrauch, Prävalenz . Magisterarbeit/ Magisterarbeitführer B. Palavinskienė. – Vilnius: Universität der Mykolas Riomeris, Rechtsfakultät. 2011.- 67 f.

ZUSAMMENFASSUNG

Gewalt gegen Kinder und zwischen Kindern ist neuerlich ein weit eskaliertes Problem. Verständnis und Bewertung von Gewalt variieren unter Rücksichtnahme auf Zeit, sozial- ökonomischen Kontext. Ziel dieser Studie – Verbreitung der Probleme „Gewalt gegen Kinder und Missbrauch den Kindern“ in Bezirk Shiauliai zu identifizieren und zu analysieren, Prävalenz- und Lösungsmöglichkeiten zu bieten. In theoretischer Teil des Magisterarbeits wurde Systematisierung und vergleichende Analyse der wissenschaftlichen Literatur über Gewalt gegen Kinder und Missbrauch der Kinder, Prävalenz der genannten Fragen durchgeführt. Die Arbeit beruht auf dem litauischen Recht, anderen Rechtsakten, hier werden theoretischen Erkenntnisse von litauischen und ausländischen Forscher, die Gewalts- und Missbrauchsprobleme analysieren, verglichen. Empyrische Teil der Arbeit konzentriert sich auf Analyse praktischer Lösung der Problem „Gewalt gegen Kinder und Missbrauch von denen“ in Region Shiauliai und praktischen Aspekte der Vervollkommnungsmöglichkeiten. Interviewierten Mitglieder des Rates für Kinderrechte im Bezirk Shiauliai identifizierten die herrschenden Probleme wie Verbreitung des Gewalts gegen Kinder und Missbrauch von denen: Verbergung der Information (führt oft zum Entstehen von neuer Gewalt), Mangel an Ressourcen (Finanzierungsmangel oder -fehlen wurde von allen Befragten zugelassen), mangelhafte menschlichen Ressource in der System, Vollständigkeits-, Integritat- und Sachlichkeitsmangel der Präventionsprogramme), und reichten Empfehlungen für Vervollkommnung der Situation.

Die Befragten gaben an, während Ausführung der Kindergewalt- und Suchtprävention ist kontinuierliche Weiterbildung von Schülern, anderen Schulen oder Gemeinden und angemessene Konzeption für Risikoverhalten der Jugendlichen und Gesundheitserziehung wichtig, die zu einem obligatorischen Bestandteil des allgemeinen Bildungs erfordert. Unterdessen soll die Erziehung der Jugend, Umgebung und Familie komplexsich sein, denn nur ein solches System kann Erwartungen von Lehrern, Erziehern und Öffentlichkeit versichern.

PRIEDAS

INTERVIU PROTOKOLAS

Tyrimo tikslas – identifikuoti ir išanalizuoti smurto ir prievartos prieš vaikus paplitimo problemas Šiaulių rajono savivaldybėje bei numatyti jų sprendimo galimybes. Apklausą atlieka Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto iššęstinių magistrantūros studijų Darbo ir socialinio aprūpinimo teisės programos studentė Jūratė Lekiatienė. Tyrimo metu gauti duomenys bus naudojami magistro baigiamajame darbe.

BENDRI DUOMENYS APIE INFORMANTĄ

.....
Institucija, kurioje dirbate

Pareigybė

Darbo stažas (metais)

1 DIAGNOSTINIS BLOKAS- SMURTO IR PRIEVARTOS PRIEŠ VAIKUS PAPLITIMAS IR PROBLEMOS ŠIAULIŲ RAJONE,

Klausimas: Ar smurto ir prievartos prieš vaikus atvejų Šiaulių rajone skaičius 2009 – 2010 metais didėjo, ar mažėjo (lyginant su ankstesniais metais)?

Atsakymas:

Klausimas: Kokie veiksniai įtakoja smurto ir prievartos prieš vaikus atvejų skaičiaus didėjimą (mažėjimą) Jūsų gyvenamojoje vietovėje?

Atsakymas:

Klausimas: Kokios problemos dažniausiai kyla dėl smurto ir prievartos prieš vaikus? Kas labiausiai nukenčia tokiais atvejais?

Atsakymas:

Klausimas: Kokios institucijos ar specialistai Šiaulių rajone dirba su smurtą ir prievartą patyrusiais vaikais?

Atsakymas:

Klausimas: Kaip ir kada atliekamas darbuotojų, dirbančių su smurtą ir prievartą patyrusiais vaikais, veiklos vertinimas?

Atsakymas:

Klausimas: Ar darbuotojų, dirbančių su smurtą ir prievartą patyrusiais vaikais, skaičius Šiaulių rajone yra pakankamas?

Atsakymas:

2 DIAGNOSTINIS BLOKAS. SMURTO IR PRIEVARTOS PRIEŠ VAIKUS PREVENCIJOS ĮGYVENDINIMAS IR JO TOBULINIMO GALIMYBĖS ŠIAULIŲ RAJONE.

Klausimas: Įvardykite smurto ir prievartos prieš vaikus prevencines programas, vykdomas Jūsų gyvenamojoje vietovėje.

Atsakymas:

Klausimas: Kokie smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinijos įgyvendinimo metodai Šiaulių rajone pasirenkami dažniausiai?

Atsakymas:

Klausimas: Apibūdinkite Jūsų rajone veikiančių smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinio darbo grupių veiklą?

Atsakymas:

Klausimas: Nurodykite rajone įgyvendinamų smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinių programų stipriausias puses

Atsakymas:

Klausimas: Nurodykite rajone įgyvendinamų smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinių programų silpnąsias puses

Atsakymas:

Klausimas: Ar reikalinga kasmet rajone rengti naujas smurto ir prievartos prieš vaikus prevencines programas? Kodėl?

Atsakymas:

Klausimas: Nurodykite, su kokiomis kliūtimis susiduriate įgyvendindami smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinę veiklą Šiaulių rajone?

Atsakymas:

Klausimas: Ar smurto ir prievartos prieš vaikus prevencijos įgyvendinimui skiriamas pakankamas finansavimas?

Atsakymas:

Klausimas: Ar Šiaulių rajone vykdomos tęstinės (kelerių metų) smurto ir prievartos prieš vaikus prevencinės programos? Jei taip – nurodykite, kokios?

Atsakymas:

Klausimas: Nurodykite, kokias smurto ir prievartos prieš vaikus prevencines programas Šiaulių rajone planuojama įgyvendinti?

Atsakymas:

Dėkoju už Jūsų atsakymus.